

PÁLINKAVESZÉLY

ÉS A'

MÉRSÉKLETI EGYESÜLETEK.

EGY SZÓ A' MAGA IDEJÉBEN.

ISMERTETÉSÜL 'S BUZDÍTÁS.

A'

VALODI HONBARÁTOKNAK.

IRTA

337

NAGY FERENCZ

TANÁR.

MÁSODIK KIADÁS.

KOLOZSVÁRT 1843.

a' királyi Lyceum betüivel.

(Ára 2 garas c. p.)

~~60/10~~

8056

3873

IN. ...
Bibl. Centralis ...
Lok. n. 482.98 160

02 JÚL 1896

Bár milly erős hitet tápláljunk is keblünkben ügyünk igazsága felől, 's bár melly sokat tulajdonítsunk is az igazság győző erejének: nem kell felejtetni az okok elősorolását, 's engedjünk időt másoknak is a' gondolkozásra.

Pálinkaveszély- és mérsékleti egyesületek.

Jelszó. Ki másokat akár testi, akár szellemi erővel képes legyőzni, erősnek mondják azt, — megegyezem: De ki önmagán tud uralkodni, 'a a' keblébe fészkelte szenvedélyt ki tudja irtani, azt én mindennek felett erősnek nevezem.

---

1. *Máté barát.*

Írland az egyesült angol birodalomnak egyik nevezetes országa; most ez is a' szép és jó Victoria királynét ismeri uralkodójának. Tudjátok nem kétlem barátim! mindezeket, ha a' hírlapokat 's köztük avvagy csak a' Vasárnapi Újságot olvastátok. Miért mondom Írlandot nevezetesnek? tudnotok kell. Mint koldusok, földönfutó szegények 's a' kiáltó nyomoruság hazáját írják le az utazók, mellyből száműzvék erény és boldogság. A' szász fajtájú angol azt mondja: „Írland népe vérben, vallásban, szokásokban idegen.“ És mit mond az ősz Dániel? ő így szól: „ezen ország az örök-zöldszínű Erin, a' tenger gyöngye, a' korona legszebb smaragdja, a' honszeretet meleg tűzhelye, férfiak hazája, mellynek az egek jólétet tartottak fenn.“ Es mi azt

mondjuk: „igaza van a' vén Dánielnek“; „lehet Írland szegény és nyomorult elnyomatásában, de hol olly férfiak teremnek mint Dániel, és a' keresztény vallás egyik legszebb erényének, a' józanságnak, a' mértékletességnek olly apostolai, mint Máté barát, kiknek szavára ezerek gyűlnek össze, és sok ezerek közt nincs egy is, ki rendbontó, verekedő, törvényeket-sértő lenne 's a' t. egy ollyan ország nincs 's nem lehet elveszve, annak számára dicső jövődöt tartanak fenn az egek.“ Nevezetes ország bizony Írland, mert itt született, itt él, itt munkálódik, 's bizony a' mit cselekszik a' csodával határos — Máté barát.

Kérditek talán: „mi bajotok nektek Máté barátal“? Sokkal több mint gondoljátok — el kell hinnedek a' mit mondok; ő egy korunk legtisztéletreméltóbb jellemei közül; az ő szavára egy egész ország hallgat, ha megindúl ezerekenként kísérik, öregek, ifjak, asszonyok, leányok, gyermekek; és ki tőle egy meleg kézszorítást nyerhet, ki ruhája szélét illetheti, már szerencsésnek mondja magát; — az ő tudományát ezer meg ezer nyelv vallja, 's ma már 5 millió lelket számlál csak az egy Írlandban követői közt. Miféle tudomány az, melly illy varázs erővel vonja a' tömeget? ismét azt kérditek. Ez a' tudomány nem könyvekbe iratik, nem is azokból olvastatik, 5 millió becsületes írlandinak szívébe írta bé azt Máté atya a' meggyőző szónak isteni ereje által — és ezen milliók öröm-könnyeket sírnak, és áldást könyörögnek a' nemes lelkű papra: mert az ő tudománya jobblétnek lön alapja, a' száműzött erkölcsöt téríté vissza; a' férfias akarat ingadozó oszlopait szilárd alapokra tevé le; ő tudományával csodákat mivelt. Barátim! legyetek kérlek figyelmezők, az egyszerű 's mégis rop-pant hatású tudomány summája im e' szavakban

rejlük: „Beesületünkre fogadjuk, 's fogadásunk bizonyosságául az Istent hívjuk, hogy mi semmi névvel nevezhető pálinkát nem iszunk.

Ezelőtt 3 — 4 évvel világszerte híre volt az írlandi mértékletlenségnek. Ha idegen országban, p. o. Amerikába vagy Angliába is valaki cselédet keresett, és írlandi ember jelenté magát, hogy az ajtó előtt bezárassanak, elég volt, ha azt mondta: „én írlandi vagyok.“ Nem vala széles e' világon ország, talán Erdély hazánkat sem véve ki, hol a' pálinkát nagyobb mennyiségben 's gondolatlanabbul itták volna, mint épen Irlandban. És eljöttek a' mértéktelen ital szomorú következései: az elszegényedés, aljasság, erkölcsi elsűlyedés, 's a' vétkek hosszú csoportja, mellyek mint éhes farkasok kísérik az embert 's a' nemzetet, melly általok magát legyőzetni engedi. Ilyen állapotban találta a' nemes szívű szerzetes hazáját — a' hatalmasbaktól és saját bűneitől elnyomva. Azt vélitek talán, hogy megnyerje őket magának, hízelgett gyengeségeiknek? épen nem; hanem így szólott:

„Fiaim! a' szabadulás órája mészse van, ha mástól várjátok, de felette közel, csak állhatatosan akarjátok. Ti szegények 's nyomorultak vagytok — a' társországok gúnyal emlékeznek rólatok, 's méltán, mert a' nyomor 's szenvedés legnagyobb része saját művetek. Ti panasztok a' nyomás 's a' szegénység miatt — azt mondjátok, ezerek és milliók vannak köztetek, kiknek nincs hova lehajtsák fejüket, kiknek ebéde sovány burgonya, vacsorája az éhelhalástól való félelem, kiknek ételéhez képest a' legszegényebb angol lord vadász ebe is királyilag lakomázik. Ezen nyomornak nagy része meg fog szünni, ha engem 's tanácsimat követenditek.“

„Szólj! parancsolj velünk, kiálta a' félig ittas, félig meztelen nép, szólj szent Atya!, mi engedelmeskedünk.“

„Nem ígérek — úgy mond tovább Máté barát, nem ígérek nektek fényt, gazdagságot, hisz magam is szerzetes vagyok; erkölcsi javalmok azok, mellyeket ígérek, ezeket magatok 's vajmi könnyen megszerezhetitek.“ Imé — folytatá beszédét, ezen szép ország a' felbomláshoz közel áll, a' békétlenség 's bizalmatlanság a' társas élet minden köteleit feloldotta, rend, szorgalom, házi megelegedés, erény száműzvék — 's helyettök zavar, tunyaság, versengés, és az ezer alakú bűn lepték el szép hazánkat. Csak szívesen akarjátok: ezen rossz helyét az erények ártatlan angyalai, 's a' boldogság nyugalma fogják felváltani.“

„Akarjuk, akarjuk!“ kiálták előbb ezrek, és azután százezrek, 's végre milliók, hogy végre messze országokra elhallott egy egész nemzet áldozati készségének harsány szava, 's mondának: „úgy lesz szent atya! mint kívánod.“

„Nem sokat kívánok — csak azt, hogy ne legyen ezután Írlandban honfi és honleány, ki többé a' palinkát — ezen nemzeti veszélyt sem édesítve, sem édesíten ajkaival illesse, 's meglássátok ezeren visszanyerendik elvesztett egészségöket, a' családok békéje biztosabb lesz, a' házigazda örömmel tapasztalandja, hogy kiadásai 's költségei kevesednek, hogy az ország erkölcsi ereje 's vagyonossága nőttön fog növekedni, a' bűnök száma csak hamar le fog apadni, 's a' nyomorúlt Írland jóllétének is eljönnek régóhajtott napjai.“

Csak hamar ezen beszédek után nyilvánosan kiütötte Máté atya Írlandban a' mértékletességi egyesületek lobogóját; hadat izent az országbeli legkártékonyabb ellenség, a' pálinka ellen, és 1838-

ban a' fölszólítás után három hónappal 5000, 1840ben 1 millió, 1843 elején pedig 5 millió lelket számlált a' magasztos lelkületű emberbarát a' mértékletesség elláthatlan hosszú soraiban, kik erős és szilárd elhatározással keblökben így szóltak: „becsületünkre fogadjuk 's Istent hívjuk fogadásunk bizonyosságául, hogy mi semmi névvel nevezhető pálinkát nem iszunk.“ De éljen — háromszorosan éljen a' Sz. Atya, ki egy egész nemzetet kiszabadíta a' pálinka, 's vele járó bűnök fogságából!

Dicséritek a' derék barátot, ki egy egész nemzetet az erények elhagyott ösvényére visszavezérel? bizony megérdemli. De én dicsérem a' nemzetet, melly jobb-létre intő angyalának szavát megértvén, az erős akarat törhetlen védfalai közé sánczolá magát, 's csupa erkölcsi fegyverekkel az európai társaságok közönségesen eláradt ellenségét, — a' pálinkaival nemtelen szenvedélyét győzé le.

2. *Irland és Erdély.*

Irlandról vessük Erdély hazánkra szemünket. Azt mondja a' példabeszéd: „minden hasonlítás gyűlöletes.“ Én pedig azt mondom: „egy nemzet magát csak úgy ismerheti, ha állodalmi viszonyait, vagyoni, szorgalmi 's erkölcsi állását másokéival összeméri.“ Ez által napfény-tisztaságra jövend, ha valljon jobban vagy rosszabbul áll dolgunk mint másoknak. Egy neme fog el a' félelemnek, ha Erdély hazánkat más országokkal össze akarom hasonlítani; de azért, rajta barátim! ne féljünk a' tükörbe tekinteni, ha szinte az saját rutságunkat látatná is. Ki a' tükörbe mer nézni, lesz annak ereje talán a' hozzáragadott foltokat is letisztogatni. Irland, hogy más országok említését későbbre hagytam, egy tükör, melly azt mutatja, hogy az em-

bernek csak akarni kell, és az akarat csodákat fog művelni, mellynek látására elbámul a' világ. Mit mutat még a' jűkőr? Irland szegény; hisz Erdély is szegény. Irland lakosainak nagy része koldus, melly nem tudja mivel enyhíteni 24 óráig is éhségét: hisz Erdély nagy részint olly nyomorultakból áll, kiket csak egy mostoha év már tönkre juttathat. — És nézzetek szét e' honban, a' városokon, falukon, országúton, vásárokon nem találkoztok-e minden nyomon szánakozásra méltó szegénységgel, az aljassággal ezer alakokban, 's a' nyilvános és titkos bűnöknek nemeivel, mellyeket törvényeknek korlátolni nincs hatalmában, 's nagy részint az Isten látja 's bünteti meg.

Ki szabhat — például — határt a' vesztegetőnek, bujának, korhelynek, részegesnek? Micsoda törvény tilthatja el a' szenvedélyt, hogy a' pálinka-italba ne fűlassa bé egészségét, családjá jólétét, boldogságát, becsületét 's maradékanak testi lelki egészségét? Nem barátim! a' legüdvösebb törvények sem terjedhetnek ennyire. Egyedül nevelés, 's az emberi jobb érzésre, a' becsület szegletkövére alapított egyesületek segíhetnek sok bajon, mellynek pedig orvoslásától vajmi sok függ az egész társaság boldogságára nézve. Öt év előtt Irlandban a' szegénység vetekedett az aljassággal; ma 5 millió ember él, ki az aljasságot erkölcsi erővel legyőzni elhatározta; 5 millió ember tekint Istenhez, azon érzetben, hogy az Istentől beléoltott erkölcsi érzést a' maga nemesítésére kívánja használni; 5 millió ember tett fogadalmat, hogy józanul fog ezentúl élni, 's messze elkerülni, mi távolról is a' vétékre visszacsábíthatná.

A' körülmények hasonlók e' tekintethen a' két ország közt, mert alig ha lesz ország Európában, melly a' pálinka-italba Erdélyt megelőzze. Ne csal-

jük meg magunkat; a' ki maga magának köti bé szemeit, bizonyosan elzárta a' jobbulás utját. Ne csaljuk meg magunkat, 's mondjuk ki minden bevezetés nélkül: Erdély szegénységének, nyomorának 's ezekkel elválhatatlanul járó bűneinek egyik fő oka, a' pálinka-ital. Gazdag és szegény, nagy és kicsiny, úr és szolga, polgár és katona, öregek és ifjak, apák anyák, gyermekek, fiak és leányok különbség nélkül isszák a' pálinkát. Az előkelők különféle nevek alatt, 's mint az egykori patikárius a' mérget aranyos pilulákba, labdacskókba téve, különféle — szemnek és ínyek csiklándos — színezetekkel ellátva, reggel, délbe és délután, estve és éjszaka isszák a' pálinkát. A' szegényebb sorsú tisztán és megvesztegetve, dolgozó- és innepnapokon meg nem szünőleg issza, itatja dolgosaival, cselédjeivel, feleségével, gyermekeivel, vendégeivel. A' magyar, a' székely és a' szász, 's az országnak minden lakosa, élet szükségéi közé számítja; a' természető eladja gabonáját érette, vagy maga égeti belőle; a' szőlő-műves hegyeink jeles borát elvesztegeti, 's érette az égett-bort, pálinkát issza. De mit mondjak? hisz magatok tudjátok — eshetik-e ezen országban házasság, keresztelés, temetés, tőr, ház- vagy templomszentelés, polgári vagy keresztényi ünnepély, heti vagy országos vásár, utazás vagy otthon-ülés pálinka nélkül? Nem lehet bizony még csak gondolni is egy viszonyt, mellyből előbb vagy hátrább a' pálinka kimaradna. Ha gyermek születik a' háznál, igen sokszor előbb az apa, azután a' beteg anya, végre a' komák 's keresztelő pap kezében rendre jár a' pálinka, vagy rozsolis, 's nem egy példa van, hogy a' komák nem tudják, fiút vagy leányt keresztelt, 's az esketésnél a' bizonyságok nem tudják, kiket esketett össze a' tiszteletes. Emlékezze-

tek a' falusi- 's más ítélő-székekre, pálinkánál há-
tároznak, pálinkánál foganszik meg 's hajtatik vég-
re a' bölcs ítélet. És a' pálinka minden szomorú
következéseire, a' feldúlt háziboldogság, a' tönkre-
jutott gazdaság, az erkölcsi elsüllyedés ezer meg
ezer eseteire emlékezzetek vissza barátim! és bi-
zony kénytelenek lesztek azt mondani: Erdély
szegénységének, nyomorának, 's ez-
zel együtt járó bűneinek fő oka: a' pá-
linka ital.

A' babonás ember, ha azt hitette el magával:
„ördög van a' háznál“ kifüstöli azt, a' gazda, ha
rajta-kapja a' tolvajt, elfogja 's átadja a' törvény-
hatóságnak. — Imé barátim! földi szerencsétek 's
boldogságtok híres neves tolvaja, 's ördöge a' pálin-
ka, kezeitekben van, és csak töletek függ kimon-
dani 's végre is hajtani felette a' halálos ítéletet.
Hány ország van ma már a' világon, hol hasonlót
cselekedtek, 's cselekesznek naponkint! Amerika, Ír-
land, 's maga a' vén Anglia, Porosz, Svéd, Han-
novéra országok — az emberi nemzet ellenségének
nyilvánították a' pálinkát, 's mindenütt ezerek, és
milliók léptek ellene szövetségbe. Erdély felett is
kártékony hatalmat gyakorol ezen méreg, fiainak
és leányainak épen életgyökerét vesztegetvén meg,
és mi erdélyiek ne bírnánk-é lelki erővel elismerni
a' jót, a' mit mások is elismerték, és követésére
indulni e' dicső példáknak, a' mint azokban már so-
kan messze haladtak. Hát nem kívánunk-é ma-
gunknak testi lelki egészséget? 'S ha igen, nem
bírnók-é mi is felfogni, hogy az egészségnek fő-
feltétele a' józanság, az erkölcsnek pedig, a' vét-
kes szenvedélyek legyőzése. Hát a' szent irásnak
ama parancsa: „józanul és szentül éljete“ — nem
azon idvezítő parancsa-é, kinek hitét 's tudományát

vallani boldogságunknak tartjuk. A' példák ereje lehetetlen hogy rátok nézve elveszen.

Tudjátok , hogy egy cserfa teljes kinövésére 40-50 sőt 100 év is kívántatik. Az emberi nemzet gyümölcsös kertébe nem volt egy mag is plántálva emberi kéz és ész által, melly 5 — 10 rövid évek folyama alatt akkora erőre 's szépségre növekedett, 's olly nemes gyümölcsöket termett volna, mint a' mértékletesség szép előfája. Csak ezen körülmény is mutatja, hogy e' világ megért a' pálinka elleni félkelésre, hogy az emberi társaság boldogsága és pálinkaital összeférhetetlen dolgok; végre hogy a' pálinkaital ellen föllépni, azt eredetének 's következéseinek kártékonyságában megismeretni, 's ellene egyesülésre szolítani fel mindent, ki hazája javát szíven viseli, a' honpolgárnak egyik legsürgetőbb kötelessége.

Mig lelkiismeretes meggyőződésünk szerint ezen értelemben föllépni, tudnotok kell még sok egyet-mást a' pálinkáról.

3. Történeti vázlatok.

A' történetírás fentartotta nevét annak, ki a' puskaport, 's annak is, ki a' pálinkát feltalálta. Az emberi nemzet nem sok köszönettel, halával semmi esetre sem tartozik egyiknek is. Mindenik találmány sok kárt—hasznot keveset hajtott be. Az egyikkel 'a bösz indulatú gyorsan kioltja életét embertársának, a' másik, a' sokkal veszélyesebb — a' pálinka által, önmagának 's családjának lesz az ember lassú gyilkossa. A' keresztény számlálás szerint az ezredik esztendő körül találta fel egy Rházés nevű persa orvos a' pálinka főzést, vagy mai szóval szerint: szeszgyártást. Senki nem tudta még akkor, mire használja, — 's épen azért nevezték a' l e o h o l n a k, melly magyarul arczfes-

téket teszen. Legelőbb pofáikat pirosíták vele a' hiuk, 's tetszvágyók, mint ma is sokan tesznek, kik egyéb tulajdonok hiányában, avvagy csak arczuk színével kívánnak kitűnni. De hogy italképen használják — senkinek sem jutott eszébe. Megismervén pedig, hogy nem a' természetes italok, sőt éppen ellenkezőleg a' mérgek közé tartozik, azt orvosi szerül kezdték ajánlani. Tudnotok kell ugyan is, hogy sok betegségben gyógyerővel bír az, mi egészséges korunkban ártalmunkra van; innen van az, hogy a' gyógyszerházakból külön nemű betegségek ellen, egyszer-másszor bizonyos adagokban, sokféle mérget adnak orvosi rendeletek után.

Sok ideig titokban tartatott a' szeszgyártás módja. Legelőbb az olasz kereskedők ismertették meg gyártása módját Európával a' 14. században, ők adták neki az aqua vitae nevet alkalmasint azon okból, mivel az életerőket felizgatja 's felmagasztalja. Így az arabsok, spanyol, portugál, és francia országokban, az olaszok majd az ausztriai tartományokban, 's velök szomszédos országokban sebessen elterjesztették, 's ezen az úton a' két magyar haza is megismerkedett a' pálinkával. Már a' 16. században egész ángolhonban el volt terjedve, 's a' magyarországi bányákban a' munkásokat, naponkint két három ízben, hogy annál vigabban dolgozzanak, felpálinkázták. Ugyanezen korban, a' francziák a' szőlő-trébelyt kifőzik, 's a' belőle nyert szeszt szeszletlenebb boraik javítására használják, az imígy nyert szeszt égettbornak nevezik. Csak hamar a' rozból 's más gabona nemekből kitudták az égető szeszt venni; végre a' gyümölcsök 's kertü vetemények körül is kísérletek tétettek. 'S kitalálva lön a' nagy mesterség: hogy minden czukor tartalommal bíró növény, vagy annak gyümölcse, több kevesebb mennyiségű szeszt

ád a' gyárosnak. Így lettek a' gabona, szilva, törköly burgonya-pálinka, rum, arrac, coignac, 's ki tudná előszámlálni a' pálinkának számtalan nemeit, mellyeket a' leleményes ész maga romlására feltalált.

A' 17-ik század végén, és a' 18-ik első felében már nem mint orvosi szer, hanem mint népital jelenik meg. Már ekkor olly kártékony hatást gyakorolt a' nép minden osztályaira, főleg ángolhonban, 's németországban, hogy magok a' királyok 's fejedelmek megrettennek tőle, 's több rendbe törvényeket adnak ki, hogy a' naponkint terjedő pálinkavésznek gátot vessenek.

1695-ben az egybegyűlt hamoverai rendek nem a' mértéktelen, hanem átaljában a' pálinka-ital ellen kelnek ki, a' midőn a' kormányhoz a' következő tartalmú kérést intézik: „a' pálinkafőzés 's árusítás erdeinket kipusztítja, a' kenyeret a' jámbor földműves szájából kiveszi, pénzt csalja ki az együgyű embernek, a' külső és belső gazdaságot háttérbe szorítja, 's a' vele-elők eszöket és egészségöket temetik el 's a' t. ezen okoknál fogva, a' pálinkafőzést 's árusítást — merőben eltöröltetni kérjük.“sa't.

1718-ban első Frídrík Vilmos porosz király ezt rendeli: rendeljük és parancsoljuk ezennel, hogy ha valaki valamely főbe-járó bünt követ el, nem szolgálhat mentségül azon körülmény, hogy a' tetet részegen vagy mámorosan követte el, sőt a' részegség neveli a' bűnösséget elannyira, hogy ha valaki részegen elkövetett hibáért fogsággal, vagy pénz-bírsággal marasztatik el, kétszeresen fog lakolni, — egyszer az elkövetett bűnért, másodszor a' részegségért.

II. György hamoverai király, a' pálinka mértéktelen ivóját 1). úgy nézte, mint akármellyik gonosztevőt, 's utczaseprésre 's börtönre ítélte. 2) parancsul volt adva, hogy a' részeg ember, a' hol találtatik, elfogattassék, és börtönbe zárattassék.

II. Fridrik — a' halhatatlan emlékü porosz király, testörző katonáinak keményen tiltotta a' pálinka italt. Egy kereskedő társaság Berlinben, egykor szabadságot kért a' királytól s z e s z g y á r állítására; a' király saját kezeivel ezt írta a' kérévre: „Ördög vigyen kérelmestől, bár azt a' mérges csúnya dolgot soha fel ne találták volna, 'sbár senki se vetemednék arra, hogy a' pálinkát megigya.

Több ezekhez hasonló felszólalások daczára, nőttön nőtt 's terjedett a' pálinka ital az egész mívelt világon szét, hatalmasabb léptekkel mint a' cholera, és veszélyesb nyomokat hagyva, mint akár-melley ragadvány. Papi szónoklatok, az ital ártalmas voltáról írt könyvek, intések a' kormányok, emberbarátok, orvosok résziről, pusztában elhangzó szózatok voltak. A' pálinka és a' szeszgyárok naponkint szaporodtak, 's az ivók száma végetlenül megsokasodott, 's minél többen ostromolták a' veszedelmes szokást, egyfelől annál többet ittak; másfelől, ha emberbarátok a' vallás és erkölcs nevében intő vagy kérő szót emeltek, a' pálinkabarátok azzal feleltek, hogy újabb meg újabb czégéreket ütöttek, 's ki eddig józan vala, az is belésodortatott a' pálinka ivásba. Így elharapózva, 's minden társasági osztályokat hatalmába ejtve uralkodott a' pálinka a' múlt század végével, 's a' jelennek első felében, a' mívelt világnak minden országaiban, — Európában, Á'siában Afrikában és Amérikában éjszaktól délig 's kelettől nyugotig. És a' szegénység, 's az erkölcsi veszélyek egész sáska serge — ellepte miatta a' világot.

4. Mozgalmak.

„A' hol a' veszély legnagyobb, ott van legközelebb az isteni segedelem.“ Ezen lélekemelő igazság a' pálinka-ügyben is feltűnt az emberek

fainak. Az egész földön elterjedt pálinkavész, mindenütt megrongálta 's megzavarta a' házi és polgári békességet, aláásott mint a' robaj nélküli örvény a' közboldogságnak, 's ezerek erkölcsének lett temetője. A' pusztító ár legkegyetlenebbül rombolt Amérikában, azon országban, mellyet a' szép emlékezetű Farkas Sándor munkájából mi is ismerünk. Közel ötven millió veder pálinkát emészített meg 1813 körül évenként az éjszak-amerikai országok 12 millió népessége, 's így — még a' csecsszopó gyermekeket sem véve ki — évenként, egy személyre szinte 2 és fél veder pálinka esett, vagy ha az asszonyokat 's gyermekeket kivesszük, 7 és fél veder esett egy egyénre. Mi volt a' következés? felelet: az ország egészségi állapota megromlott, az örültek házában levő szerencsetleneknek legalább fele-része pálinka ital miatt jutott oda; a' szegények kétharmada pálinka ital miatt vette a' koldus botot kezébe, az országba 300,000 olv. háromszáz ezer elvetemedett részegesek csatangoltak gyalázatjára családok- 's házajoknak; (nálunk Erdélyben, a' népességi arányhoz képest, szinte szép szám kerülne ki;) korhelység, kártya, elfajúltság, hűtlenség, tolvajság, rablás, gyilkosság napi-renden voltak, 's ezen bűnöknek nagy részit pálinka miatt követték el.* Illyen állapotba süllyedett volt le a' pálinka miatt a' földkerekségének egyik legszebb, legszabadabb országa.

---

* Egy Johnson nevű bérinas sokáig fenekedett asszonya élete ellen. Háromszor lépett úrnéja szobájába azon elhatározott szándékkal, hogy azt meggyilkolja, 's mind-annyiszor feltámadt lelkiismerete visszatartóztatta a' felemelt kést. Negyedikszor a'közelebbi kocsmába egy két üveg pálinkát ivott, hogy bátorságot kapjon, 's ekkor hideg vérrel végre hajtotta a' gyilkosságot.

Ekkor (1813) Bostonban az egyesült országok egyik városában, hazájok javáért buzgó férfiak a közveszély meggátlására egyesületet alkottak ezen név alatt: „egyesület a mértékletlenség kiirtására.“ Az egyesület tagjának kötelezni kellett magát, hogy csak mértékletesen fogja inni a pálinkát. Nyilvános helyekről szónokok kezdtek a pálinkaital ellen mennydörögni; könyveket írtak ellene, 's terjesztettek el ezernyi-ezer példányokban ingyen vagy felette olcsón, és mégis a' rossz nem hogy kisebbült volna, sőt öregbedett. Természetes dolog, hogy ilyen egyesület célra nem vezethetett; — mert:

1) Ha a' pálinkaital meg van bizonyos mértékben engedve, ezen mértéket kiszabni bajos, sőt lehetetlen. Az ács, kovács, kőmives többet kíván mint a' szabó, a' meglett férfiú többet mint az ifjú; az utazó, zordon időben munkálodó, többet mint az otthon ülő. 's a' t. Mindenki azt tartotta, hogy a' mit ő megiszik, az mértékletes ivás, 's minden a' réginel maradt.

2) Az történt, hogy az egyesület megenyedvén a' mértékletes ivást, maga előmozdította a' pálinkaitalt, sokan, kik azelőtt nem ittak pálinkát, elébb mértékletesen, azután mértéken túl is kezdték inni, 's valóságos részegesekké lettek. Az embertől az alkalmat is el kell távoztatni, hogy kisértetbe ne essen. A' kik kisértések 's csábok közt akarják az embert nevelni, nem ismerik az emberi természetet. A' jó hadvezér nem viszen ujonczokat a' háború tüzébe; megvárja, míg katonái oda fejtik erejüket 's képességeiket, hogy a' megtámadás ostromát kiállhassák.

3) A' pálinkafőzést még jobban kiterjesztette; a' pálinka olcsóbb lett, többen ihatták, itták is, 's így a' közromlás kútfejei nem záratván el, az eredmények ugyan azok maradtak.

Más eszközökről kellett tehát gondoskodni. 1822-ben egy Humphrey nevű pap állott elé, 's eze-
ket prédikálotta templomokban 's más nyilvános
helyeken: „Barátim! a' czél mi után indultatok szent,
's bizony becsületére válik szíveteknek: de az út,
mellyen hozzá akartok jutni, tévút, még messzebb
vetend attól, és eszeteknek bizony nem válik dicső-
ségére. Imé a' rosz a' nép életébe 's szokásaiba
belénőve, mint a' tengerek sziklafala mozdulatlan-
núl áll — nem hogy fölemeltétek, még mélyebbre
sülyesztettétek azt. Ha a' dühös állattól menekül-
ni akartok, nem szívjátok mérgét cseppenkint vé-
retekbe, nem tápláljátok azt kenyérrel, szállásadás-
sal, hanem kiirtjátok, tüzzel vassal kipusztítjátok,
's még testét is megégetitek. Az emberi társaság-
ra nézve illy iszonyú mérgű állat a' pálinka. Ha
kártékonyágától meg akarjátok óvni a' testet és
a' lelket, irtó háborút kezdjeteK ellene — azaz: épen
ne igyátok. Csak egy illyen általános mértékletes-
ség ovhatja meg az országot a' tovább harapodzó
veszélytől.“

Éz a' beszéd, 's még a' mit hasonló gondol-
kozásuak mondani nem sajnáltak, nem rettegtek —
felhívította az emberek szemeit. Mi se kellett egyéb,
csak hogy akarják látni az előttük levő igazságot
— nem látni azt lehetetlen volt.

1826-ik év febr. 13-ik napja volt az embe-
ri nemzet történeteiben azon nevezetes nap, mikor
az eddigi kísérletek sikeretlenségén okulván, egy
lelkes férfiakból álló egyesület azon elvet mondá
ki: „a' pálinkaital ártalmas, tehát merőben le kell
ítaláról mondani;“ nincs hatalmunkban sem gyártá-
sát sem a' veleélést meggátolni, de hogy italáról
merőben és végkép lomondjunk, ez igen is tőlünk
függ.“ És így szólván az egyesült országok szí-

ne előtt, a' legelső * — mérsékleti egyesületet alakítottak nyilváníták, 's a' térítés nagy munkájához hozzá kezdettek.

És ekkor előállottak a' különféle érdekek, mindenik a' maga módja szerint fölfegyverkezve. Az az emberi dolgok közsorsa az, hogy minden kezdeménynek, új vállalatnak, bár milly üdvös legyen is, ellenei támadjanak. Américában is úgy történt. Felmelte fejét az előítélet szörnyetege, és így szólott: „pálinka nélkül meg nem élhetünk, bizony világ vége lesz, ha az új tudomány lábra kap.“ Eljöttek a' szeszgyártók, a' gabonakereskedők, a' marhabizlalók, a' korcsmárosok iszonyú számmal, 's mint szokott lenni iszonyúbb szájjal és lármával, es kiáltották: „jaj nekünk és jaj országunknak! éhbel veszünk el, ha az ipar ezen ága meg fog szünni — de elébb vesszen az ki pálinkát nem iszik.“ És eljöttek a' korhelek, a' részegesek, a' nyaláncok, kik punschot, rozsolist, rumot, arracot, szilva-kolompér- és gabona-pálinkát isznak, némelyek napjában háromszor, mások tizenháromszor, és mások reggeltől épen estvig — és mondának: „ki parancsol nekünk, hogy azt ne tegyük a' mi szemünknek és szánkunk tetszik, mi szabad emberek, a' világ legszabadabb országának szabad polgárai, (mintha

---

* Mérsékleti, és pálinkát épen nem ivó egyesület, egyező jelentésű szavak: mert mértéketlennek azt mondjuk, a' ki megengedett dolgokból nem sokat fordít hasznára, a' tilalmasokkal pedig épen nem él. Ha az orvos tiltja betegétől p. o. a' zöld ugorkát, és az egyet kettőt azon gondolattal, hogy az nem sok, mégis megeszik, bizonyára mértékletlen. A' pálinkába levő szesz általánosan méreg lévén az emberi testre nézve, azt bár milly kicsiny adagban használni, kötelesség elleni dolog.

mondanak; „magyar nemesek“) vagyunk, mi nem törünk semmi névvel nevezhető zsarnokságot, mi iszunk és fizetünk, és nem fizetünk 's mégis iszunk pálinkát, 's a' mi tetszeni fog, éljen a' szabadság.“ Eljöttek végre a' rágalmazók, és a' gúny, 's a' csipős elméskedés golyóival kezdék ostromolni az emberiség nemes lelkü barátit, és nem mondák, csak suttogák: „szép dolog, csak-hogy nem tiszta szándékuk: jó jó biz a' — csak-hogy . . . 's a' t“

Ennyi méltatlan megtámadtatás, 's ostromlás mellett is a' pálinkáról merőben lemondó — mi egy szóval mérsékleti egyesületeknek nevezendjük — egyesületek naponkint szaporodtak. Az ostrom még elszántabbakká tette a' harc fiait. És lassankint kezdettek gyűlni a' pártfogók és a' barátok, új vezérek támadtak, kik új sereget vezettek a' közös ellenség ellen. És haladt a' nagy munka, minden erőszak nélkül, egyedül a' szelid szó és a' meggyőződés fegyvereit használván, mellyeknek elvégre — mint egyebekben is — meghajlott a' gunyolodók, irigyek, elfogúltak, korhelyek és szeszgyártók nagy serege. Minő okok eszközölték a' nagy változást, egyik amerikai város mérsékleti egyesülete elnökének szavaiból tüstént meghalljuk.

5. Az egyesületi elnök beszéde.

Ezen beszédet avagy csak azért is szükséges ezen czikk soraiba iktatni, mert több kevesebb árnyéklattal, majd minden egyesületi szónoklatok az itt előadandók ismétlései; de szükséges azért is, mert az erdélyi olvasót is könnyen meggyőzhetik mindazokról, miről ha az ügynek lelkes 's kitartó barátai akadnak, (s adja Isten, hogy minél többen akadjanak,) előbb utóbb a' valódi emberbarátnak nálunk is meg kell győződnie.

„Barátim! így kezd beszélni az egyesületi elnök,
 „nem fegyveres tábor, nem villogó érczek, nem
 „ostromló ágyuk tüze előtt és mégis hatalmasellenség
 „előtt állunk, 's ezen ellenség nemzetünk ezreibe győ-
 „kereztet azon előítélet: hogy a' pálinka nemcsak
 „a' természetes italok sorába tartozik, hanem még
 „e' felett hasznos is. Ezen előítélet kiirtására egye-
 „sültünk, 's öltöztük fel az erős akarat gyémánt
 „paizsát, melly ha kitűréssel 's Istenbe vetett bizo-
 „dalommal párosult, soha se vesztette el az ütkö-
 „zetet. Sokan lesznek, kik minket e' honban 's e-
 „zen kívül veszélyes újítóknak, sokan a' jobbak
 „közül, kik szeretetre méltó ábrandozóknak fognak
 „tartani. Mindkét rendbeliek véleményét ezennel visz-
 „szaútasítom, 's mint lelkennek tiszta meggyőző-
 „dését mondom ki, hogy nem újítási viszketeg, nem
 „is költői ábránd az, melly minket egyesített, ha-
 „nem a' legszentebb ügy, hazánk szeretete, 's azon
 „bő kívánat, hogy ezer meg ezer polgártársainkat
 „az örvényből, melly egészségöket, életöket, földi 's
 „mennyei boldogságukat veszéllyel fenyegeti kiment-
 „sük; ezen örvény a' pálinka örvénye. Nem a-
 „karom, hogy figyelmetöket észbeli okok elősorolá-
 „sával fárasszam, az életet akarom felmutatni nek-
 „tek, hiteles adatokkal akarom bém bizonyítani álli-
 „tásom valóságát, 's aztán rátok bízom a' követke-
 „zések kigondolását, 's a' kegyelem Istenére, hogy
 „az elhatározást bennetek végrehajtsa.

„Veszélyesnek mondom a' pálinkát hazánkra,
 „'s benne minden egyénre, mert:

„1). Mind az egészségnek, mind az
 „életnek alá a's. Bostonban 75, és Cincinnati
 „városban 45 orvos írta alá a' következő véle-
 „ményt: nincs eset, mellyben a' pálinka az ép egész-
 „séges testnek hasznára váljon, ellenben gyakori
 „oka a' betegségnek, sőt a' halálnak is. Egy rend-

„küüli inger, mellynek itala természetelleni moz-
 „gásba hozza az idegrendszert, úgy dolgozik 's ront
 „a' testben, mint minden ingerlő 's égető mérgek,
 „olly nyavalyákat származtatván, mellyek különben
 „elmaradtak volna; az életet környező veszélyek
 „közt egy sincs, melly sebessebben és olly észre-
 „vétenül feldolgozná az életerőket, 's a' test föl-
 „bomlását inkább siettetné, mint a' pálinka.“

„2). A' szelleui erőket is lassankint elsilá-
 „nyítja. A' tapasztalás számos példákat mutat fel,
 „hogy a' pálinkaital miatt az ész eltompúl 's né-
 „melly esetekben minden fogékonyságát elveszti.
 „Egy részeg korábban meghalt ember koponyája fel-
 „bontatván, a' bonczoló orvos az agyvelőt a' vizes
 „vértől ellepve találta, a' vér pálinka szagú volt,
 „'s gyertyához tartatván, tüstént lángot vetett. 1830-
 „ban az Amérikában levő örültházokban 840 örült
 „közül, saját családaiik vallomása szerint, 392 vesz-
 „tette el eszét pálinka miatt. Írland fővárosában
 „Dublinban levő 286 örültek közül felénél több ju-
 „tott pálinka miatt az örültek-házába, de :

„3). Elborzadnak önök érdemes egyesületi ta-
 „gok,—folytatá a' szónok—ha felszámálom a' vét-
 „keknek azon hosszú sorozatát, mellyek a' pálinka-
 „ital miatt származnak; mert az a' természete a'
 „pálinkának, hogy a' nyugodt és hideg megfonto-
 „lás határain kívül teszi az embert, gonosz kívána-
 „tokat ébreszt, mellyek megtörik az akarat erejét.
 „A' részegeseknél kihál az erkölcsi érzés, 's vele
 „az erény legbiztosb őrangyalát veszti el. Hetek-
 „re és hónapokra lenne szükségem, hogy csak egy
 „részét is elősorolhassam azon bűnöknek, mellyek
 „a' pálinkaitalból eredtek. Pálinkaivók legkön-
 „nyebben megszegik a' törvényeket, engedetlenekké
 „lesznek a' felsőbbséghez; garáznák, verekedők, go-
 „rombák nőikhez, gyermekeikhez; korhelységre, kár-

„tyára, hamis játékra, csalásra, lopásra, gyujtoga-
 „tásra vetemednek. De hallják csak önök a' leg-
 „hiresb ámerikai tömlőczők hivatalos jelentéseit.

„A. jelentés így szól: A' felügyeiletem alatti
 „börtönben jelenleg 647 rab közül 467 ital követke-
 „zésébe elkövetett bűnök miatt zárattott el. Ezek
 „közül ismét 346 épen részeg volt, midőn a' bünt
 „végrehajtá.

„B. így hangzik: 1833-ban 2,322 rab ada-
 „tott felügyeiletem alá; a' rabok addigi életmódjuk
 „után tett vizsgálatok nyomán $\frac{8}{10}$ része, tehát mint-
 „egy 1,856 bűnös pálinkaivónak találtattott.

„C. így szól: azon raboknak, kik főbejáró
 „bűnök miatt börtönűzttettek be, fele része részeges.
 „A' közcsend-háborítás miatt, kik ide kerültek, ke-
 „vés kivétellel majd mind részeg korukban bűnhöd-
 „tek. Az adósság miatt fogságot szenvedőknek $\frac{2}{3}$
 „hasonlag iszákos volt.

„D. végre így beszél: ha gyilkosság adja
 „elé magát, rendszerint vagy a' gyilkos vagy a' meg-
 „gyilkoltattott, vagy mind a' kettő pálinkaivó; kü-
 „lönösen a' gyilkos ritkán vagy soha se viszi vég-
 „hez a' borzasztó bünt máskép, mint részeg fővel.
 „Közép-számmal mintegy 200 gyilkosság törté-
 „nik országunkban évenként, 's ezek közt alig van
 „eset, mellynél a' pálinka ne vigye a' főfő-szerepet.

„Hol az ember, hol a' honbarát, ki ne borzad-
 „na, olvasván vagy hallván ezeket. 'S nem sza-
 „bad-é következtetni a' hallottakból azon eredményt,
 „hogy a' leggonoszabb bűnöknek vagy egvedüli kü-
 „feje, vagy legalább közvetős oka a' pálinka. És
 „most kérdem önöktől nemes barátim! ki ne érez-
 „né magát ennyi adatok után, de a' mellyekhez ez-
 „reket ragaszthatunk — fölhíva, hogy a' józanság ba-
 „rátival kezét fogva, minden erejét a' veszély for-
 „rásának bédugására fordítsa, ki tagadhatná kö-

„zülünk, hogy a' pálinka ellen egyesületeket alkot-
 „ni, hazánk és az emberi nemzet iránti köteles-
 „ségünk?

„4.) A' betegségek, örültség és bűnök mellett,
 „van a' pálinkaitalnak egy szomorú arcú szü-
 „löttje —'s ezt szegénységnek nevezik. Nemcsak a'
 „kicsapongó iszákosság, de határok közt éldelt
 „pálinka-ital is, fölemésztí a' vagyont, 's azután
 „nyomort idéz elő. De azt mondják ök: „hisz na-
 „ponkint csak egy garast költök pálinkára 's az
 „nem vesztegetés:“ ej ej barátocskám! garasokból
 „lesz a' forint, ha naponkint csak egy garast köl-
 „tesz pálinkára, a' mit bizony kötve hiszek, egy év-
 „re 365 garas esik, a' mi 3 és fél tallért (18 f.
 „12 krt.) teszen. 'S ha csak négyen ötön adtok ki
 „naponkint egy egy garast a' háztól, éven át szép
 „summa pénzt hánytatok ki, a' legjobb esetben is
 „több kárral, mint nyereséggel. Aztán azt is kér-
 „dem: ha ki jut nektek a' pálinkára-való, a' sok-
 „kal fontosabb tartozások, a' mivel p. o. az or-
 „szágnak, egyháznak, az iskola-tanítónak, 's a' t.
 „tartoztok, vajjon kijutnak-é? E' részben is szol-
 „gálhatok adatokkal: tudjátok, milly roppant sum-
 „mákat fizetünk mi szegényeink tartására? 's kik
 „a' mi szegényeink? nagyobbára olyanok kik pá-
 „linkaital miatt jutottak koldusbotra. Milliókat ad
 „az ország szegények élelmére; ezt nevezem én
 „aztán azon adónak, mit a' becsületes ember azért
 „fizet, hogy a' gazember pálinkáért mindenét beitta.
 „Vége:

„5.) Nem hagyhatom említés nélkül azon te-
 „mérdek szerencsétlenséget, balesetet, melly a' ten-
 „geri, 's szárazföldi útasokon, gyároknál a' munkások
 „közt pálinkaital miatt történik. 1834-ben egy ha-
 „jó csak kevéssel azután, hogy a' sík tengerre bo-
 „csátkozott a' habok martaléka lett, 's miért? talán

„szélvész érte 's rombolta szét? nem, a' hajókor-
 „mányosok különben tapasztalt vízenjárók, az elin-
 „dulás előtt agyon-itták magokat, 's a' magára ha-
 „gyott hajó az elemek áldozata lett.

„De miért említsem a' pálinka egyéb ártalmait;
 „csak ennyiből meggyőződhetik akárki, hogy a' mér-
 „téketesség barátai a' legszentebb ügynek tesznek
 „szolgálatot, mikor a' pálinka ellen harczra kelnek,
 „azt mint az emberi társaság halálthozó veszélyét
 „gyökerestől kiirtandók.“

Illyen—'s más hason tartalmú beszédek után,
 melyeknek legnagyobb része bizony szóról szóra
 mintha hazánk életéből lenne merítve, nem csoda,
 ha a' pálinkáról még a' pálinka barátok is komo-
 lyabban kezdettek gondolkodni; ha minden nemesebb
 érzelmű honfiak férfias szót emeltek egy olyan el-
 lenség ellen, melly a' haza szívéen naponkint a' leg-
 érzékenyebb sebeket ejtette. Magasztos lelkesedés-
 sel hallgatták a' kötelesség intő szózatát, 's egye-
 sült erővel léptek szembe a' haza közös ellenségé-
 vel. És Isten megsegíté őket; ők szerencsésen har-
 czoltak.

6. Az ügy diadalma.

Nincs példa az emberi történetekben, hogy
 valaha ügy olly sebess léptekkel haladott volna elő-
 re, mint a' mérsékleti egyesületek ügye. A' kinek
 szemei voltak, látni kellett a' nagy romlást, 's a' ki-
 nek szíve volt, föl kelle buzdúlnia a' nemes példák
 követésére. Csak a' pálinkaivók, részegesek, szesz-
 gyárosok, 's korcsmárosok gúnyolodtak és rágal-
 maztak. Isten pedig megáldá az emberbarátok sz.
 munkáját. 1826-ban léptek életbe az egyesületek;
 1828-ban már 222, 1832-ben 4000, 1835-b,
 8000, 1842-ben 15,000. pálinka elleni egyesület
 virágzott az egyesült országokban. 1828-b 30,000.

1822-ben 500,000, 1835-ben 1,500,000 olv. egy millió öt-százezer, 1839-b. 2,500,000 olv. két millió öt-százezer béírott tagokat számláltak az ámerikai egyesületek. Sőt legújabb adatokkal is szolgálhatok. 1841-ben télben, a' londoni egyik legnépesebb mértékletességi egyesület szokott gyűlését tartotta. A' gyűlés köszönő-írást szavazott a' társaság egyik jeles tagjának, ki mint az egyesületek küldöttje, nevezetes térítéseket tett az ámerikai indus törzsökök közt, 's számtalan lelket nyert meg a' mértékletességnek. Londonnak legnevezetesebb férfiai, a' köztanács tagjai, miniszterek, 's országos követek vettek részt a' gyűlésben. Ezen alkalmalmmal jelentő az egyesületek küldöttje, hogy jelenleg Éjszakámérikanak 15,000,000 népességéből már 10,000,000 olv. tízmillió nem iszik pálinkát; és hogy a' tömlöczök 's örültházak népességének legnagyobb része olyanokból áll, kik a' pálinka-iváshoz hívek maradtak.

És így barátim! ezer meg-ezer mesterember 's mesterlegény, földműves, béres, napszámos, bányász, halász, szekeres, tengerihajós és matróz nem iszik 1836 óta pálinkát Ámérikában, hanem ha orvos rendeli azt, még pedig orvosságképen. Véresverejtékkel keresik most is kenyéroket: mégis erősek, egészségesebbek mint valaha; most is megülik a' keresztényi innepeket, még pedig vidámabban, mint valaha, mert a' pálinka nem szentségteleníti az innepélyt. A' legszegényebbek, épen a' dolgozó osztálybeliek köszönnek legtöbbet az egyesületnek; mert a' ki eddig 40—50 forintot vesztetett el évenként a' pálinkára, most ezen summácskát megkíméli, 's egy kövér sertést vesz el belőle, 's a' maradékkal még adóját is pótolhatja. Eddig az útaxó ha egy állomásnál megállította szekerét, bétért a' korecsmába is, 's néhány garasért pálin-

kát ivott; épen mint nálunk Erdélyben, ritka paraszt sőt mesterember 's mesterlegény utazik egy városból vagy faluból a' másikba, hogy a' számtalan korcsmák 's vendégfogadók közül legalább minden harmadikba egy pohár pálinkára bé ne térjen. 1834-ben négyezer pálinkagyártó szüntette meg főzését, és 8,000 korcsma záratott bé. 1840-ben már 10,000 pálinkás üst, és 15,000 korcsma volt munka nélkül — mert páliukájokat senki, vagy csak az ezeredik ember itta.

Eddig azt hitték az emberek, hogy kaszálni, aratni, szüretelni, követ vagy a' bányákban érczet vágni lehetetlen, ha a' munkás naponkint 2. 3. porció pálinkát nem kap. Átlátták már a' mivel világnak sok tartományaiban, Amérikában, angol, svéd, porosz, hannovera-országokban, 's némethonnak sok kisebb herczegségeiben, hogy ezen hiedelem a' legvastagabb előítélet 's ámitás volt, mellyel az emberek magokat és másokat megcsalták. Akármennyi példát tudnék minden országból felhozni, hogy a' legterhesebb munkát, mit az emberi erő megbír, végre lehet hajtani 's végre is hajtják — pálinka nélkül. Poroszországba és Angliába sok ezerekre menő népességű bányász helységek, vashámorok vannak, hol a' munkások 1839 óta egy csepp pálinkát sem isznak. És keresetök nem hogy apadott volna, sőt épen nevededett. Így más mesteremberek, mint az asztalosok, ácsok, kőművesek, kovácsok tudnak dolgozni, ha nem isznak is pálinkát.

A' tengeren való útazás is biztosabb lesz. Számtalan hajók hasítják a' világ tengerét minden irányban, mellyeken a' hajós tisztek 's legények mind a' mérsékleti egyesületekhez tartoznak. Ezen hajók a' többek felett becsültetnek; mert az utas örömet meggy, 's a' kereskedő örömet küldi portékáját azon hajón, mellyről tudja, hogy rajta a' józanság uralko-

ülk, akár csendes akár zavaros idők járjanak is a' tengeren. A' hajó-biztosító egyesületek pénztárába kevesebbet kell fizetni azoknak, kik a' józanság hajóira rakják portékaikat, 's így hát gazdasági 's életbiztossági tekintetben is többet érnek a' józanság hajói, mint a' hol a' hájós kapitány 's mátrózai leisszák magokat 's eszöket. 1840-ben 2,500 hajó indult ki az ámerikai partokról pálinka nélkül, holott 1830-ban még egy sem volt, melly a' legénység számára több kevesebb pálinkás hordót ne rakott volna.

Sokat használtak az egyesületek egészségi tekintetben is! Ámerikának egy városa, mely 1826. évenként 5,000 veder pálinkát fogyasztott, 1833-ban már csak 300-at is alig tudott elfogyasztani. Ugyan ezen városban a' halandóság 1833 körül egy-harmadával alább szállott. Jól mondják hát, hogy a' fogadósok mellett a' gyógyszerárusok, orvosok is kárt vallandanak a' mértékletességi egyesületek által, mert kevesebb szükség lesz reájok. Nemszenved tehát semmi kétséget, hogy a' mértékletességi egyesületek a' pálinkaital veszélyét lassankint kiirtandják, 's hogy ha illy lelkesedéssel terjesztetnek az egyesületek mint eddig, úgy a' pálinkakereskedők 's gyártók is azon sorsra jutandanak, mellyre jutottak a' parókások, mikor a' parókák kimentek divatból. Adja a' magyarok Istene, hogy azt az örömet magyar hazánk is megérhesse!

Végtől egy igen nevezetes körülmenyt kell még ezen szakaszban elmondanom, mert ez fénypontja az ámerikai egyesületek munkálódásának. 1826-tól fogva 1840-ig—hiteles számítások 's jegyzőkönyvi adatok szerint—az egyesületek 20,000 olv. húsz-ezer elebedt, elaljasodott részegest térítettek meg 's adtak vissza az emberi társaságnak — 's családai-
daiknak. Hiddjétek el barátim! ez oriási munka volt,

mert nem kicsiny dolog a' részegest megtéríteni. A' részeges szíve egy köszikla, mellynél minden jó tanács, atyai intés, tanítás, a' törvények szigorátóli félelem, hajótörést szenvednek. Bedugja ő füleit, ha szemrehányásokat tesz el neki, megkeményíti szívét ha jóvitani kívánod, 's olvasd el előtte a' szentírás 's erkölcstan legszentebb leczkéit, meg van nála butúlva az erkölcsi érzés, kiégett kebeléből a' jónak gyümölcs-magva, 's mint szokták mondani „a' támaszt fejed 's falra hányod a' borsót“. A' tolvaj, a' házasságtörő, a' rabló, gyilkos, a' kicsapongó életű hamarabb megtérnek mint a' részeges. Emlékeztessd őtet kötelességére, mellyel becsülete, élete, 's egészsége iránt tartozik, emlékeztessd fogadalmára, mellyet Isten előtt fogadott, rajzold le előtte a' legélénkebb színekkel családjának általa okozott gyálatát, atyjának ősz hajait, mellyeket megszegyénített, fohászzkodó anyjának 's nejének siralmait, mutasd meg neki eléhezett, félmeztelen, a' nyomor miatt elvetemedett gyermekeit, és mutasd meg neki az ítélet nagy napját, mikor Isten — az ő teremője előtt számot kell adnia tetteiről; és mutasd meg végre a' kárhozatot, mind semmit ér! minden ok visszapattan az ő bűnben megedzödött melléről, nincs neki egyébről fogalma, egyébhez hajlama, — neki esze, szíve a' korcsma, legkedvesebb czimere a' czéger 's egy meszely pálinkáért oda ad mindent, mi szent és kedves embernek e' világon. A' mi nem sikerült a' részegség megjavítására az emberi szónak, a' vallás és az élet iskolájának, sikerül, és sikerült napoukint az egész világon azon egyesületeknek, mellyek lemondást kívánnak 's ez által új erőt 's hatályt nyújtanak a' bűnös lelkének. Semmi sem képes ugyan is az emberi szívet a' júra annyira felbuzdítani, mint azon erkölcsi fölemelkedés érzete,

hogy ő maga magát saját erővel vágta ki a' sár-
ból, saját erővel dolgozta ki a' bűn fertőjéből.

Barátim! hazámfi! mikor e' sorokat írom,
hazánk sorsa lebeg szemem előtt — hazámfiáért
írok, — Istenre kérlek! vegyétek szívetekre szó-
zatomat valahányszor — pedig naponkint megtör-
ténik — valahányszor falun vagy városon ezen bűn-
nel találkoztok.

7. *Üdvös eredmények széles e' világon.*

Ha lesz — 's hiszem hogy találkozik — ki e'
sorokat átnításnak vagy nagyításnak fogja nevezni,
ne higgyetek neki barátim! Adatok vannak kezeim
közt, az egész világ mivel itélőszéke előtt álló
adatok, 's ha van ezeknek hitelességök, kész va-
gyok velök akárhol 's akárki előtt előállani. De
hogya ne vessék szemünkre némellyek, hogy minden
ámérikai 's ángol bolondságot, (??) némelly ábrán-
dozó, nyakába akar kötni a' magyarnak is, szá-
mokkal felelünk nekik; számbeli adatokkal, mely-
lyek az europai 's Európán kívül levő egyesületek
miként állásáról bizoyítanak; és tekintélyeket fogunk
felhozni az ügy mellett, neveket, melyekről csak
tisztelettel szól az egész világ, vagy szólnak egyes
országok. A' számokon alapuló erősségeket ketség-
behozni ép velejű embernek még nem jutott eszé-
be, 's az értelmes és becsületes jellemű férfiak te-
kintélye, kik értenek a' dologhoz, minden időben
nyomott 's nyomni is fog valamit a' meggyőződés
serpenyőjében.

Nemcsak Ámérikában 's nem is csak Írland-
ban alakultak pálinka elleni egyesületek, hanem a'
világ más részeiben 's országokban is. Vegyük
rendre:

a) Az egyesült országokból az ángol-áméri-
kai birtokban is kiterjedett a' mértékletesség ügye.

A' szabad feketék, és az ős-erdőkben lakó sok indián törzsökök is száműzték a' pálinkát. Az indiánok pusztulását egyfelől a' pálinkának is tulajdonítják. A' 300 év előtt roppant népességgel bíró indián családok ma már csak egykét törzsökben maradtak fenn. Nem régiben ezen törzsökök főnöke, az angol-canadai kormányzó előtt ezen nevezetes szavakat mondá: „Hajdonában nagy számú népességünk volt, mi birtuk Canadát, vadászat és halászat által ke-restük élelmünket. De eljöttek a' fehér emberek, velünk kereskedést kezdetek, 's megtaníták atyáinkat a' tűzvíz italára; ezen ital szegénységet és betegséget hozott közinkbe, legderekből férfainkat rendre ölte, míg nemzetünk elaljasodott 's csaknem egészen kifogyott.“ Most ezen indián törzsököknél 200 ezüst forint büntetés alatt tilalmaztatik a' pálinka bévitele.

b) Ázsiában az angolbirtokokban fogant meg a' mértékletesség ügye; ott minden katonai ezrednek saját egyesülete van. Áfrikában hasonlóan azon tartományokban terjedett el, mellyekkel angolok vagy amerikaiak érintkeznek.

c) Európában azonban nemcsak Írland mutat fel fényes példákat, hanem a' vén Anglia is, 's benne földrészünk óriási városa London, jeles szerkezetű 's még jelesebb hatású pálinka elleni egyesületekkel bír. Londonban nevezetesen egy társaság alakult, mellynek czélja nemcsak az európai angolországba hanem azon kívül is mindenüvé bévinni a' mértékletességi egyesületeket, hová a' föld kerekességén angol pénz, angol kitűrés és angol ész magának befolyást eszközölhet. Jelenleg Anglia és Scótország 17 millió népességéből egy millió léleknel több tartozik a' mértékletességi egyesületek-

hez, — 's itt úgy mint Irlandban az egyesületeknek feje maga Victoria királynő.

d) Svédország 1842-ben 200,000 egyesületi tagot számlált. A' középponti egyesület az ország fővárosában a' király pártfogása-, és a' korona örökös elnöklete alatt munkálódik. A' kormány hatályos befolyásának lehet tulajdonítani, hogy ezen hideg égely alatt létre, és virágzásba jöttek az egyesületek, ennek lehet köszönni, hogy a' pálinkára sokkal nagyobb adó vettetett; hogy némelly megyékben a' pálinkát bevinni nem szabad többé; hogy egy törvény hirdettetett ki, melly szerint a' részeges neve nagy betűkkel a' templom ajtójára szegeztek, a' lelkész könyörög érte, 's ajánlja hallgatóinak, hogy emlékezzenek meg róla imádságukban. Sokan találkoztak a' nemes svédek közül, kik szeszgyáraikat bezárták, 's a' pálinkafőzésről, 's árultatásról végkép lemondottak. Ezt nevezem en barátim! igazi hazafi áldozatnak, kivált egy olyan országban, hol a' pálinkafőzés legbizonyosabb forrása a' jövedelemnek.

e) Oroszország németajkú tartományaiban különösen a' nők fogták fel a' mérséklet ügyét, de az ügy nem sokra haladott még. — Itt is legyen szabad reményt táplálnunk. Biztat legalább minket azon körülmény, hogy a' midőn 1840-ben az amerikai mértékletességi társulatok egyik küldöttje Baird, az orosz czár előtt Pétervárt az egyesületek jótékonyágáról beszéllett, a' czár nem csak méltányolta a' vállalatot, de maga részéről pártfogását is ígérte.

f) Az idvezült porosz királyt úgy lehet tekinteni, mint a' porosz mértékletességi egyesületek alkotóját. A' mostani király hasonlólag pártolja az ügyet, saját költségén nyomtatván több rendbeli iratokat, mellyeket aztán igen olcsó áron árúlnak, 's

terjesztik az országban szét. 1842-ben 150,000 tagja volt a' porosz egyesületeknek:

g) Legelőnkebben foly az egyesületek haladása Hannoverában, hol jelenleg egy millió hétszáz-ezer népességből közel 50,000 lépett ez egyesületekbe. A' sikernek két oka van: egyik a' kormány pártfogása, másik a' népbarátok soha el nem lankadó munkássága. — Más németországi apró tartományokban is megindult az egyesület ügye; több vagy kevesebb szerencsével.

h) Más országairól Európának csak annyit mondhatunk, mennyit a' két testvér hazáról — semmit vagy semminél valamivel többet. Több helységeinkben tettek ugyan próbálatok az egyesületek megalapítására, de még eddig az ügy a' kegyes ohajtások országából nem lépett át a' valódi életbe; talán azért, mert nem a' teljes lemondásra alapíták a' társulatokat, vagy tán, mert szokott szalma tűzünk hamar ellobogott. Legyen szabad azonban hazánk részéről is megemlíteni egy nemes grófnak nagylelkű áldozatát, ki miután a' „Pálinkakorság“ ezimű könyvet saját költségén kiadta, jószágaiban a' pálinkaárulást merőben bétiltotta. Hasonló példák roppant eredményeket szülhetnek; addig pedig — éljen a' nemes gróf!!

8. Pálinka-méreg.

A' lepárolás — destillatio — által készített italoknak fő tevőrésze a' szesz, — spiritus — a' tudósok arabs neve után alcoholnak nevezik. A' lepárolás mestersége által a' melegség miatt különvált szeszt különválasztják és kifogják. A' szesz úgy származik, hogy bizonyos termékek forrásba hozatnak, a' forrás által pedig a' termék, gyümölcs merőben megváltozik. A' pálinka tehát nem természetes ital, hanem a' mesterség készítménye. A'

forrás új anyagokat fejt ki, 's ezen anyagok egyesülvén, származik általok a' pálinka.

Csak emyiből is láthatjátok azon állítás helytelenségét: „a' pálinka erősítő, hisz gabonából, vagy más tápláló termékekből készítetik.“ Csak a' tudatlan teheti ezen ellenvetést. A' bédegesztés által forrásba jött gabona, vagy más termék eredeti természetét merőben elveszti, valami mesterséges anyaggá változik át, melyet kenyérnek 's akár-melly eledelnek többé használni nem lehet. Mint a' rothadásba indult élőfa többé épületre, vagy a' rothadásba indult emberi test nem alkalmas többé az élhetésre: épen úgy a' forrás bizonyos rothadás nemébe viszi által a' terméket, mikor a' test táplálására már nem alkalmas. A' forrás tehát rothadása, mesterséges halála a' plántának, mely közben bizonyos veszélyes egészségtelen gőz fejlődik ki, 's ez cseppekbe kifogva — a' pálinka. Ha valaki azt mondaná, hogy a' plántákban és állatokban, azért, hogy haláluk után rothadásba jönek, 's azután bizonyos ragadó egészségtelen gőzt fejtenek ki, ép korukban is méreg rejtezett, vajjon elhinnétek-é? épen olyan hitelt érdemel azok állítása, kik azt mondják, hogy a' szesz a' gabonában van, mert hiszen gabonából készítik. Miért nem fog el hát kábultság 's egy neme a' részegségnek, ha kenyérral krumplival vagy más termékkel jóllakásig megtömíték gyomraitokat? — Igaz, hogy a' forrás után is maradnak még tápláló részek fenn, de ember táplálására nem alkalmasok többé, csak a' szarvas marha, sertés 's a' t. eszi meg, 's hizik is tőle. Az ember csak azt tartja meg magának az imígy elrontott gabonából, a' mi egészségét, életét összerontja, t. i. a' pálinkát.

A' szesz vagy pálinka vízvegyítés nélkül a' legerősebb, 's legcélesebb ingerek közé tartozik, 's

ilyen állapotjában az orvosok a' hirtelen-ölő mérgek közé számítják. Épen ezért tisztán nem is iszák azt. A' gyermeket fél kalán tiszta szesz bizonyosan megöli, értkorúaknál 3 — 4 kalán hasonlólag halált okozna. Itkányosoknál pedig három-négyannyi okozna halált, mert ezeknél a' megszokás miatt gyomor és érző-inak mintegy elfásulvák.

Kivántok-é barátim! több bizonyításokat a' végre, hogy a' pálinkát méregnek tartjátok? Nézzetek meg egy részegest, tekintsetek teste 's lelke állapotjára, reszkető kezeire, feldúlt ábrázatjára, szemének kialudt tűzére 's a' t. tegyetek mellé egy ép, józan, mértékletes embert, ha csakugyan az undorodást, 's csömört gerjesztő szagot mellette el-tűrheti, 's a' legelső tekintetre el kell hűmetek, hogy a' mi az ép testet 's ép lelket ennyire elundokítja, a' mi az Isten képét annyira kitörli az emberi ábrázatról, annak valami rozsnak kell lenni, az nem lehet egyéb, mint a' mit mi szóval méregnek nevezünk. És megfordítva, mi a' józan ember derült, vidám 's lélekteli arczeit olly kedveltetővé teszi, az valami szép, valami követésre méltó?

Példát mondok. Egy kőműves legény fogadott társával, hogy félkupa pálinkát egy húzomban kiiszik. A' nyertes jutalma egy tallér lett volna. Igaz, hogy kiürítette egy lélekzetvétellel a' félkupást; de nem vehette hasznát a' tallérnak, mert alig volt annyi ideje, hogy társát fogadására emlékeztesse, görcsös vonaglások fogták el, hirtelen összerogyott, 's szörnyet halt. — Egy más híres hatalmas pálinka-ivó, ki nem egyszer adta pálinka-vitézségének próbáit, 's ezen ügyességeért az egész falu előtt nagy becsületben állott, egykor korcsmában azt mondta pajtásainak, hogy azon estve két kupa pálinkát is kész meginni, ha lesz, ki vegyen neki. Többen készeknek nyilatkoztak a' fizetésre, 's fogadását

meg is nyerte, mert a' két kupa pálinkát elnyelte; de alig itta meg az utolsó poharat — az örültségnek azon nemébe esett, melyet pálinka-örültségnek neveznek 's mellyel a' világot a' pálinka ajándékozta meg; egy óra-negyed múlva halál áldozatja leve.

Említsem-é a' dobokai vig szabót, kit hasonló fogadás juttata időnap előtt koporsóba? Legyen elég az egyes példákból.

Nem tartom szükségfeletlinek itt hivatkozni európai hirben álló férfiak tekintélyére, kik hírlapokban nyilatkoztak, 's nyilatkozványaikban a' pálinkát a' mérgek közé sorozzák.

1. Az egyesült országoknak három legnevezetesebb férfiai, kik az ország legmagasabb hivatalait otthon és hazájokon kívül tiszteltetve viselték, u. m. Madison, Adams és Jackson, a' pálinkáról ezen nyilatkozatot bocsátották Amerika elébe: „Egyfelől saját vizsgálat és tapasztalások, másfelől a' leghíresebb orvosok bizonyoságtételei után meggyőződünk arról, hogy a' pálinkaneműek egyáltalában nemcsak nem hasznosok, hanem a' legnagyobb mértékben ártalmasok, 's azok használásának kiküszöbölése az egészségre, erkölcsi javulásra, 's az emberi társaságnak egyetemi boldogságára a' legjótékonyabb befolyást gyakorolná. Ebbéli meggyőződésünket azon ohajtással adjuk át a' nyilvánosságnak, hogy vajha hazánk minden polgárai, 's főleg ifjaink, hagynának fel ezen veszélyes itallal; nem csak saját érdekek, de közbazánk javá is sürgetőleg kívánják ezt.“ (Következnek az aláírások.)

2. 1838-ban London városának 1,500 orvosai, 's köztök a' királyi család főorvosa — a' következő nyilatkozatot írják alá, 's hirdettetik ki minden hírlapokban: „Mi alólírtak, mint teljes meggyőződésünket nyilvánítjuk ezennel, mikép a' pá-

linka nemcsak szükségtelen, hanem ártalmára is van az egészségnek; nem alkalmas a' táplálásra; mindennapi itala könnyen részegsége csábít; veszélyes nyavalyákat idéz elő; más betegségnél az orvoslást nehezíti; szegénységet, nyomort 's halált okoz; 's ha az emberek italáról — az egy orvosi rendeleten kívül — lemondának, nagy szolgálatot tennének az egészség-, erkölcs- és közjólétnek.“
(Következnek az aláírások.)

3. Egy most is élő berlini orvos így íté: „Azon kórjelekhez képest, melyeket a' testben előhoz — a' mákonyhoz, öldöklő erejéhez képest az egérköhöz hasonlít a' pálinka.“

Egy más orvos végre azt mondja: „A' pálinka egy lassú méreg, melly nem egyszerre, hanem aprádonként emésztí fel az életerőket, míg az életvilágát eloltja.“

9. Bor, ser és pálinka.

Mióta a' mértékletességi egyesületek létre jöttek, nem egyszer tétetett, — 's mintha hazámfiak részéről is hallanám — azon ellenvetés: „Ha van „ártalmas része a' pálinkának, az nem egyéb „mint a' szesz, de ilyen szesz avagy nincsen-é a' „borban is, avagy nem pálinka faj-é mit borszesz- „nek nevezünk, tehát a' bort is ki kell küszöbölni „az emberi társaságból, ha következetesek akartok „maradni! vagy ti csak a' szegény falusi embert, „a' szegényebb dolgozó nép osztályt akarjátok ked- „ves italától megfosztani, 's a' nagyoknál 's tehe- „tösbbs polgároknál a' bort meghagyni.“

Barátim! ezen általatok felhozott ellenvetés első tekintettel igen is komolynak látszik, de ha közelebbről pillantunk a' dolog lényegébe, aligha fogtok neki annyi fontosságot tulajdonítani. Igaz ugyan hogy a' borban is szesz van, de a' borszesz és

pálinka közt véghetetlen nagy a különbség, nem is említvén azt, hogy a' bor forrása természetesen meg véghez, a' pálinka megnyerésére elkészített anyagok pedig mesterséges forrásba hozatnak.

1. A' főzés után nyert italokban sokkal több szesz van, mint a' serben vagy borban, mellyek természetes forrásba mennek át. Vegytani vizsgálatok szerint a' ser, bor, pálinka a' szesz tartalomra nézve következő arányban állanak egymáshoz:

a) Száz rész közönséges serben van két rész szesz.

— — Ugynevezett kétszeres serben van
4 — 5 rész.

b) Száz rész közönséges borban, millyen minden megválasztó művelet nélkül hazánkban terem van 6 — 7 rész szesz.

— Száz rész nemesebb borban, millyen p. o. Küküllő és Alsófejér vármegyékben 's Tasnád körül terem van 8 — 10 rész szesz.

c) Száz rész pálinkában, mint azt hazánk nagyobb részében issza a' földnépe, van 32 — 39 rész szesz, — a' külföldről békerülő pálinka neműek, millyenek a' punschessentia, rum, arrak 's különféle rozsolások, száz részben 40 — 50 rész szeszt tartanak.

Ezekből nyilvánvaló, hogy a' ki napjára egy félfertályt számítva, egy évben elfogyaszt 10 — 12 veder pálinkát, az épen annyi szeszt ivott meg, mintha körül-belől 150 160 közönséges, és 80 veder jobb féle sert, vagy 60 — 70 veder jeles minőségű bort ivott volna. Bizonyos tehát az, hogy sokkal kevesebb mennyiségű pálinkában igen sokkal több szesz van, mint nagyobb mennyiségű serben vagy borban.

2. A' pálinkaneműekben a' szesz feloldva, szabad állapotban, a' természetes forrásba menő italoknál pedig lekötve, az anyaggal merő-

be összeforrva jelenik meg. 'S ha szinte a szesz jelenléte a' borban és serben kétségbe nem hozható tény, de más nemű állományokkal össze lévén vegyítve, nem is bír azon kártékony ingerrel, melly a' pálinkába levő szabad szesznél tapasztalható. A' bor- és sernél az a' földolog, hogy a' szőlőgerezdekből és árpából az éltető 's tápláló részeket megnyerjük, a' pálinkánál az éltető részek a' malátában maradnak, 's a' sisak csak a' táplálás nélküli szeszt fogja ki. Ha tehát annyira felbigituók is vízzel a' szeszt, hogy a' bornál és sernél erősebb nem lenne, mégis mindkettőnél ártalmasabb, mert itt a' szesz egyéb anyagoktól merőben külön van választva. Innen van aztán, hogy a' mértéktelen bor-ivók is végre pálinkához folyamodnak, mert a' bő borital miatt eltompult gyomoridegeket csak is ezen sokkal keményebb szesszel tudják folytonos ingerlésben tartani. A' kinek tetszik, 's nem resteli ezen állítás igazságát számtalan példákon tapasztalhatja minden városba és faluba.

3. Ha valaki mértéktelen bor-itallal kívánná a' pálinka következeit előhozni, 5 — 8 annyi bort kellene neki naponkint elnyelni. mint a' mennyit egy elebedt részeges szokott a' pálinkából naponkint elkölteni, 's ezen körülményből is megtetszik, hogy ez sokszor a' lehetlenségek közé tartozván, a' bor miatti ártalmak nem lehetnek olly általánosak 's veszélyesek, mint a' mellyek a' pálinka által okoztatnak.

4. A' pálinkában más ártalmas anyagok is vannak, mellyek a' borban és serben nincsenek, — illyen a' kozmaolaj, (Fuselöhl,) melly köztudomás szerint méreg, ezen anyag okozza a' pálinkának visszataszító, undorító szagát is. Az újabb időben azt is felfedezték, hogy a' krumpliban kéksavany, vagy kéklőgyulat sav (acidum bo-

russleum) rejtezik, melly belőle forrás közben fejlődik ki, 's mint tudatik, egy azon mérgek közül, mellyből néhány csepp bizonyos halált okoz. Ide tartozik a' krispán is, melly a' pálinkafőzéshez megkivántató rézedényekből, az anyagoknak a' rézzel való közösülése közben elkerülhetlenül kifejlődik, a' pálinkával öszvevegyül, 's vele együtt a' pálinkaivók gyomrába vándorol.

Elszámoljam-é nektek a' pálinkafőzők, korcsmárosok különféle hamis és lelkiismeretlen mesterkedéseiket, hogy ízessé, sorzóvá, habzóvá tegyék árujokat? elmondjam-é, hogy miképen hamisítják meg a' különben is hamis, mérgezik meg a' különben is mérges italt; miképen adnak a' szegény-tudatlan falusi embernek, a' jámbor hecsületes napszámosnak egy italban két mérget? Nem mondom; hisz ezeket minden tudja! Bizony bizony hidjétek el harátim! azon korsó pálinkában, mellyet minden héti vásárból nyakatokba vagy kezetökbe nemcsak magatok, hanem ártatlan gyermekeitek számára haza emeltek, több méreg—több veszedelem van, mint egy egész hordó borban, vagy egy egész válú serben. 1839-ben Némethonnak egy kis városkájában, a' rendőrség 19 pálinka-korcsmát megvizsgálván, 15ben hamisított pálinkát árultak. Vajha hazánkban is megvizsgáltatnának koronkint a' pálinka árulások, mellyektől már sok helyeken, sok városokon, sok piaczkokon, és a' héti vásárokon undorodás nélkül még járni se lehet.

És imé! harátim, ezek okaink, a' mellyek miatt a' pálinkát — orvosi használaton kívül — merőben kiirtandónak, a' bort es sert pedig mint erősítő, 's tápláló italokat, a' mérséklet határai közt megengedhetőnek tartjuk, 's épen azért azt mondjuk bérekesztésül: „Le kell mondani a' pálinkáról, mert megmérgezi az egészséget és az erkölcsöt, de Is-

ten áldása a' bor, 's azért józanul és mértékletesen élhetünk vele.“

10. A' pálinka ártalmas az egészségnek.

Sokat panaszolunk honunk hátramaradásáról, szembe a' mivel világ más országaival. Azt mondjuk: „hazánk mindenben hátramaradt“ Én azt mondom: „nem igaz.“ Van egy europai erény — vagy jobban mondva vétek — mellyre nézve hazánk akár mellyik országgal megmérkőzhetik 's fogadom, ha nem elsőnek, de bizonyosan utolsónak sem fog e' részben itéketni. Ezen erény, — de ne tréfáljunk barátim! ezen komoly dologban, — ezen vétek — a' pálinkaivás. Ha van ország a' világon, bizony Erdély az, hol egész városok csupa pálinkafőzőkből állanak, 's a' paptól a' harangozóig, a' birótól az éjjeli őrig a' pálinkafőzés nemes mesteriségét űzi minden, ki kezét lábát bírja. Mit várhatunk fölszólanlásunk után ez ügyre nézve az olyan városoktól, a' paptól, a' harangozótól, a' birótól, az éjjeli őrtől? Bizony nem sokat. És ha van ország, hazánk az, hol a' pálinkát úgy isszák mint a' vizet, hol a' részeg ember megszámíthatatlan sokaságban terem, mint esős időben a' gomba, hol a' heti vásárokbau a' sok pálinkás hordó miatt nem látod a' vásárt, 's a' sok részeg-zaj miatt nem hallod a' józanok beszédét; hol ha vásáros napon utczákon, vagy országúton járkálsz kerülöd felebarátodat, hogy dögletes lehellete el ne undokitson, vagy beléd ne kötözzék, vagy tántorgása közben lábaidról le ne verjen, — hol végre a' szegény falusi népet láthatod hetenkiut, miként viszi nyakába akasztva vagy kezébe fogva a' pálinkás korsót, mellyért pénzét 's eszét a' városban hagyta, 's mikép húz még ottan ottan belőle hosszú kortyokat, hogy hazaérve jámbor feleségét 's ártatlan gyermekeit összeverje vagy

szomszédját felgyujtsa. Mutassak-é nektek példákat a' pálinkát ivó nép életéből? Nyissátok meg kérlek szemeiteket, és látni fogtok, csak igazán 's lelkiismeretesen akarjátok látni a' mit látni kell.

A' pálinka ártalmas az egészségnek. A' pálinka is—mint egyéb ital—gyomrunkba megy, 's mint felette ingerlő szer a' gyomor idegeit összeszorítván, a' vért sebesebb mozgásra készteni. A' sebesebb mozgás meleget fejt ki, melly a' gyomorból az egész életművezetre kiterjed. A' naponkénti ital hasonló változásokat hozván elé, a' gyomor lassankint elveszi ingerét, eltompul, 's az emésztést nem bírja czélszerűleg végrehajtani. Sok ember azt hiszi: gyenge a' gyomor, 's azért egy két pohárkával többet iszik hogy vele megerősítse. Balgatag! nem tudja, hogy olajat önt a' tűzre, 's a' rosztat még rosszabbá teszi. Így romlik el lassankint a' gyomor, 's azon nevezetes életműszerek, mellyek közelében vannak, 's velök lassankint sinlik, 's romlik az egész test szerkezete.

Ezen a' helyen két tévedést kell megemlíteni. Azt mondják némelyek: egy két pohár erősíti a' gyomrot, 's főleg ebédután elősegíti a' gyomor munkásságát. Sok embert szoktatott ezen alaptalan vélemény a' pálinkaiváshoz, 's tett végre részegessé. Hogy annyian ragaszkodnak maiglan is ezen véleményhez, annak lehet tulajdonítani hogy közönséges tapasztalás szerint a' pálinkaital különösen ingerli a' gyomor idegeit. De ezen mesterséggel előhozott inger után mindig bizonyos lankadság, elgyengülés következik. Mi ezen egyszerű okoskodást tesszük ama vélemény ellenébe: t. i. vagy egészséges a' gyomor vagy nem; ha egészséges, úgy véghezviendi ingerlő szerek, pálinka nélkül is kötelességét; ha nem egészséges, úgy 's akkor orvoshoz kell folyamod-

ni, nem pedig betegség ürügye alatt, egy ártalmas szer italával a' betegséget még nevelni.

Második balvélemény az, hogy: a' nehezen emészthető eledelek feldolgozásában segít a' pálinka. Különösen a' zsíradékok vagy felette zsíros ételek körül hiszik, hogy a' pálinka ilyen hasznos szolgálatot tenne. Milly tévedés! a' pálinka legfőlebb ízét veri el — csípőssége 's élesége által — a' zsíros éteknek de azokat épen nem dolgozza fel a' gyomorban; sőt ellenkezőleg épen akadályoztatja az emésztést. Nem hallottátok-e, hogy ha valaki bizonyos állatokat megakar óvni az elrohadástól, szeszbe zárja, 's így sok évekig minden változás nélkül megmaradnak. Egy orvos egy font szalonnát pálinkába tett, 's nem hogy porhanyóvá tette volna, sőt megkeményítette. Így tesz a' pálinka a' gyomorban levő eledelkkel is; másfelől pedig magát a' gyomor természeti munkásságát gátolja meg, a' midőn azt a' természet elleni ingerlések által kötelessége teljesítésétől elvonja.

Legártalmasabb befolyást gyakorol a' pálinka a' vérrre; 's ki ne tudná közülünk, milly fontos szerepe van a' vérnek az emberi életművezetben. Minden hiba, mit ezen fontos állomány ellen követünk el, töstént megbosszúlja magát. A' szesz azon anyagok közé tartozik, mellyeket a' test a' maga útján nem tud feldolgozni; nem tudván pedig feldolgozni, azt sem táplálni sem erősíteni nem képes. Próbát tettek egy kutyával; szeszt töltöttek. i. a' torkába, melly 12 óra múlva azt megölvén, üstbe tették, 's a' rendes szesz-gyártás útján a' beletöltött szeszt újra kikapták; így az emberi test műszerei nem bírván a' szesszel, az a' vérbe megy, ezt természet elleni zavarba hozza, fölzuditja, 's vele az emberi testet egészen összejárja, 's min-

den véredényeket, agyvelőt, idegeket, míg vagy izzadás vagy más úton a' testből elrepül, a' nélkül, hogy annak használt volna, de azon zavar által mellyet abban okozott, minden esetre sokat ártott. Csak is azután nyugszik meg ismét a' vér, ha ezen töle merőben idegen természetű ellenségtől megszabadult; de a' test a' rendkívüli feszítés miatt leveretett—ellankadt; az itkányos ásít, álmos, 's ha még közben dologgal volt elfoglalva, kétszeresen kimerítvek nála az életerők. Minő öncsalás hát azt hinni, hogy a' pálinka erősít, 's új életet ad a' testnek, holott azon erő semmi sem egyéb, mint a' pálinka ingerlése által sebessebb mozgásra kergetett vér túlfeszített, de csak hamar ismét ellankadó munkássága.

A' pálinka további ártalma abban áll, hogy a' vért megvesztegeti. Mentől többet iszik belőle valaki, annál sűrűbb 's feketébb lesz a' vér, 's így az életnek 's egészségnek aláás. A' vér megromlásával legközelebből a' tüdők szenvednek, mint a' mellyekben legnagyobb erővel 's mennyiségben szokott a' vér keringeni. Innen lesznek aztán a' száraz köhögések, vérköpések, tüdősorvadások, 's egyéb mellbetegségek, mellyek a' vízkorsággal együtt előbb utóbb megkörményezik a' pálinkaivót.—A' vért a' gyomorból kiszorítván 's kergetvén a' pálinka, rendszerint aztán a' test külrészei felé siet—innen származnak aztán a' részegeseknél a' kinövések, daganatok, a' veres orr, a' rézszín ábrázat, 's azon kiütések, mellyek a' népnél bor-, 's pálinka- bibircsók alatt ismeretesek.—Miért beszéljem el egyéb ártalmait a' testre 's egészségre? annyi minden esetre bizonyos, hogy a' pálinka kevés adagokban is, annyival is inkább nagy mértékkel használva—felette ártalmas; mert ha nem is okoz mindig nagy égést, de egy lobogó tüzet

gerjeszt, melly bár lassankint, észrevétlenül, de még is fölemészti az életerőket, a' betegségeknek útát mutat, a' meglevőket terhesebbekké, néha veszélyesekké teszi, és még a' jövő nemzedékre is átmennek rossz következései, úgy hogy ha valahol bételik, bételik bizonyára a' pálinkaivónál azon mondas: „meglátogatom az atyák bűneit a' fiakban — harmad és negyed iziglen.“

Egy elmés író azt állítja, hogy az emberi élet tartósságát az érverések szerint is ki lehetne számítani. „Ha — úgy mond — feltesszük, hogy a' józan ember élete 70 év, 's egy óra-perczre 60 érütést számítunk, ez idő alatt: 2,207,520,000 érverés fog esni. Ha már valaki a' vért sebesebb mozgásra készíti pálinka-itallal, úgy hogy e' miatt p. o. 60 érütés helyett minden perczben 75 fogna történni, az ilyen 56 éves korában már elszámlálta a' maga részét, 's éltét 14 évvel rövidíti meg.

A' híres Hufeland, házi orvosa a' közelebb-ről meghalt porosz királynak, europai hírű férfiú, így ítéi ezen tárgyban: „A' szeszes italok általában rövidítik az életet. A' szesz egy tüzfolyam, melly az életerők munkásságát iszonyú sebességgel siettet, 's az életet mintegy felégeti. E' mellett számos betegségeket és nyomorokat szül, — jelesen a' bőr-betegségek, korán való elvényülés, nehéz léleket, tüdővészek, vizkorság származnak általa. És a' mi legroszabb, általa elbutul nemcsak a' testi, hanem az erkölcsi érzés is, innen van aztán, hogy a' részegest sem a' szép, sem a' jó nem indítja, neki csak egy dologhoz van kedve, 's ez: „a' pálinka.“

Egy más — most is élő — híres német orvos, ezeket mondja: „a' pálinka a' vért a' fő felé nyomja, bágyattá és tunyává tesz. Mértéktelen itala gyen-

giti a' gyomrot, összehúzza 's mintegy megszükiti a' belső részeket, minek következése az szokott lenni, hogy a' részegesek, vagy csak gyakoriabb ivók — felette keveset esznek; különösen a' tüdőt ostromolják a' szeszes italok, és ha a' tüdő ellent áll a' megtámadásnak, megérzi az idegrendszer; szédülések, reszketegség, a' lelki erők eltompulása, örültség származnak, 's rendszerint guttaütések, vízkorság fejezik be a' kegyetlen játékot.“

11. Folytatás. Ellenvetések.

„Könnyű az uraknak, a' tehetőseknek, kik gond nélkül élnek, 's nincsenek reá szorúlva a' durva 's testi erőket kimerítő munkára, ők pálinka nélkül ellehetnek, boruk bőven terem, 's pénzök elég, hogy a' borból is azt válogassák ki, mi legjobb, legtáplálóbb, de a' szegény földműves, napszámos, mesterember 's más baromi munkára kárhoztatott szegény ember mivé lesz, ha ottan-ottan pálinkával nem erősíti magát.“

Ezt hallom ezerek szájából, kik azon balliudelemben elfogulvák, hogy pálinka nélkül nem alkalmas az ember a' munkatételre. És ezen ellenvetést nem a' részegesek, nem a' szeszgyártók, nem a' korcsmárosok 's kereskedők teszik, hanem becsületos szorgalmas munkások, jámbor családapák, kik erőt kérnek Istentől, hogy övéiket tisztességesen táplálhassák. „Ha elfárodunk — úgy mondanak ők — kortyintunk egyet kettőt a' pálinkás korsóból, 's egészen megújulva, megerősödve érezzük magunkat.“ Jámbor nép! melly szánandó a' te sorsod, míg ezen hiedelem lekötve tartja eszedet; életed, egészséged, 's boldogságod van miatta veszendőben. A' terhes munka, kifogyasztja, kimeríti tested erejét, ezt valaminek csak ki kell pótolni, 's kérdés mi pótolja ki? felelet: a' tápláló i-

tal 's eledelek. Az eledelekből, miután a' gyomor feldolgozta azokat, bizonyos tég forma nedvesség, folyadék fejlődik ki, melly a' durvább és táplálatra alkalmatlan részekről különválván, cseppenint a' vérbe megy által, a' vér elviszi a' test minden részeibe, 's általa kipótolja a' megfogyatkozott erőket. Ebből önkényt következik: 1. az, hogy mi a' test erősítésére 's táplálására szükséges, az csak a' vér által megy a' testbe, és 2. hogy a' mi vérré nem változik, az sem nem erősítheti, sem nem táplálhatja a' testet, sőt ellenkezőleg rontására szolgál. Már pedig olvastad az előbbeni pont alatt, hogy a' pálinkától a' vér írtozik, azt magától mindenkép eltolni, attól menekedni igyekeznek. Mikép is származhatnék az égető, edző erejű szeszből azon fejtér ártatlan folyadék, melly vérré változik 's a' testet táplálja. Nem, nem! jámbor barátom! a' pálinka és a' véredv egymással soha-sem léphetnek szövetségre! 's ha te erősödve érzed magadat, ezen érzés semmi-sem egyéb, mint a' pálinkától égetett vérenek fellázadása, az erőnek csalóka tünetménye. Meg vagy te csalva ezen hiedelemmel életed—'s egészséged rovására.

Ha sarkantyúzod fáradt lovadat, 's pattogtatod hátán korbácsodat, tűzbe jő a' paripa, és sebesen fog vágatni, 's talán el is kapja szekeredet. Azt hiszed, hogy a' sarkantyú vagy korbács erőt 's tüzet öntött az alig-lihegő párába? sarkantyúzd 's üssed csak, majd utolsó erejét is megfeszíti, 's ott rekedsz vele útd-, vagy munkád közepén. Így sarkantyúzod magadat te is pálinkával, míg más kenyeret, 's egy pohár bort vesz munkabérén, 's vele megújítja 's erősíti testét, 's holnap újult erővel fog munkájához, te vered a' fáradt lovat, 's tested lelked a' sárban marad. Ha a' pálinka erőt nyújt, a' lenne majd legerősebb, az győz-

ne legtöbb munkát, ki legtöbb pálinkát iszik — de vajjon ez úgy van-é? Legrosszabb dolguak azok, kik legtöbbet isznak.

Vannak betegségek, mellyek akkora erőt fejlesztenek ki a' betegnél, hogy két három ember is alig képes bírni vele, sokszor le is kell kötözni. Avagy azt mondod-é: „az ilyen betegség erősít“ nem; mert jól tudod, hogy ezen erőfejlés a' vér és idegek rendkívüli állapotjából veszi eredetét, 's utána lankadás 's tehetetlen elgyengülés következnek. Így van a' pálinkával is a' dolog, 's azt hiszed, hogy a' pálinka megerősített, pedig csak véred hevült fel, mulékony láz állott bé, melly ha kifűtta magát, eddigi erődnek is elrabolja egy részét.

Háromszáz év előtt a' pálinkát még csak a' gyógyszerekbe árulták, 's csak mint orvosságot úgy itták. Bizony pedig akkor is dolgoztak, akkor is sanyarogtak boldogult apáink. És a' föld pálinka-ivás nélkül is megtermette áldásait. Háborus idők voltak, nem mint most, mikor Istené 's jó királyunké a' dicsőség! tartós békében élünk; 's gondolhatjátok, mennyi szenvedéssel, szükséggel, erőmegfeszítéssel 's áldozattal járt a' háború, és elbirták azokat apáink a' nélkül, hogy ismerték volna a' pálinkát. A' híres Róma városát, a' jeruzsálemi sz. templomot, 's hazánkban is sok régi 's ma is fennálló templomokat, a' nagy Hunyady János várát, a' híres római utat, mellynek maradványi ma is megvannak, mind pálinka nélkül építették. Akkor bizony az emberek erősebbek, munkagyőzőbbek, 's egészségesebbek voltak, 's nem ittak pálinkát.

Milliók élnek most, 's számuk naponkint szaporodik Amérikában, Angol, Német, Porosz, Swéd 's a' t. országokban, kik, mint a' mérsékleti egyesületek tagjai nem isznak pálinkát. Kinek van

a' világon sanyarúbb élete, mint, a' tengeri mátróznak, kivált szélvész idején? Észak Amerikának közel ezer kisebb 's nagyobb hajója van most, melyeknek legénysége az egyesületi fogadalmat letette. Ki él nyomorultabbúl, mint Írland fiainak nagyobb része, nem levén éveken át más eledele sovány burgonyánál? és 5 millió ember lakik ez országban, ki nem kostol pálinkát. Hannoverában száz meg száz földműves kaszál, kapál, arat; száz meg száz bányamunkás vágja sötét, nyirkos, földalatti lyukakban az épületi 's ércz-tartalmú követ, pedig pálinka nélkül, és magok mondják, hogy azóta egészségesebbek, ételök jobb ízű, 's családuk jóléte naponkint gyarapodik. Mind ezen munkák barátim erőbe kerülnek! 's imé végre lehet azokat hajtani pálinka nélkül is.

Jámbor földművelő nép! utasok, hajósok! 's ti mindnyájan, kik a' szabad ég alatt munkálodtok, hallgassatok az én szavaimra! Ti azt hiszitek, hogy az idő viharai, eső, szélvész, fürgeteg, hideg és forróság ellen biztos szer a' pálinka. Boldog Isten mennyire csalatkoztok! Columbus feltalálta az új világot, és nem ivott pálinkát. Sok régi nemzetek nagy kereskedést folytattak vizen és szárazon, — szász atyánkfiai béjöttek szászországból 700 év előtt, várasokat 's kőfalakat építettek, — magyar apáink Azsiából ide telepedtek, és nem volt ismeretes előttük a' pálinka. Mivel erősíték hát magukat mikor harczoltak, építettek, és mikor földet műveltek? kenyérrel, téjjel és borral, melyeket a' természet maga mutat ki, hogy velök lankadt tagjainkat megújítsuk. Ki nem tudja: mennyi szerencsétlenséget okoz hajósoknál, téli időben utazóknál, ha magokat előre jól felpálinkázták? 10 megfagyott ember közül, 8 részegen fagy meg. Tíz vízbe fúlt halász, hajós közül, 5 részegen fúlt meg. —

Ti, kik szobáitok falai közt üzitek a' mesterseget, 's el vagytok zárva a' szabadban való mozgástól, csizma-készítők, szabók, takácsok, szöcsök, asztalosok 's a' t. ti is hallgassátok meg szavaimat! Nektek még veszélyesebb a' pálinka, mint a' szabad levegőn dolgozóknak. Többnyire ülőleg kelletvén folytatni munkátokat, ez által a' táplálékot feldolgozó testrészek nálatok gyakran megszorítást szenvednek, 's épen azért ritka, ki gyomor-, és májbajokban ne szenvedne, 's ti ezeket aztán pálinkával orvosoljátok. Csak az eddig mondataiból is megtanulhattátok, hogy ezen cselekvés felette visszas. „Ki ad a' kérőnek kígyót, mikor halat, és követ, mikor kenyeret kér? ezt írja a' sz. könyv. És ti vagytok azok, kik balgatag ésszel a' körülmények miatti bajt méreggel orvosoljátok, kenyér helyett követ és kígyót esztek. Hányan nincsenek köztetek, kik a' dologtól szabad napokban, a' helyett hogy testöknek szükséges mozgást 's frissülést adjanak, a' korcsmákba, ivóházakba sietnek, 's a' héti ülés 's munka által megrongált egészséget a' pálinka által merőben elrontják. Kerüljétek barátim! ezen helyeket, nemcsak egészségtök, hanem az élet, ártatlan családotok boldogsága kockára van téve általok.

Es ti, kik már különben is egészségnek ártalmas nemükkel üztek mesterséget, 's keresitek a' kenyeret, mészárosok, tímárok, arany-, ezüst- rézművesek, 's szekér kocsikészítők 's a' t. ti is figyeljétek szívből jövő intéseimre. A' mesterség, melyet ti folytattok, olly dolgokkal való bánást kíván meg, melly részint az azokból fejlődő ártalmas párák beszívása, részint a' csupa érintkezés miatt, veszélyessé válhatik az egészségre. Ti — ti mondjátok örökre bucsut a' pálinkának, mert ezerszer tapasztalt dolog, hogy az állati, növényi, vagy ás-

ványi méreg leginkább, 's legkönnyebben elragad a' pálinkaivókra. Felizgatván t. i. a' pálinka a' vért, az érőinakat, fogékonyá teszi minden ártalmas befolyások elfogadására. Számtalan adatokkal tudnok békibizonyítani, hogy a' cholera leginkább a' részeges és mértéktelen pálinkaivókat separte el. Ovakodjátok tehát ti különösen, kik ártalmas szereket forgattok kezeitekben a' pálinkától, 's hagyjátok azt egészen a' gyógyszerházaknak.

Szántsándékkal hagytam ezen szakasz utó-jára, a' legfontosabb ellenvetést. Azt mondják t. i. és tekintélyes férfiaktól jön a' szó: „mi-tevők legyünk felesleges gabonákkal, kivált egy illy pénzellen országban, hol ha sok gabona termett, nincs ki, ha kevés, és drága, nincs mivel megvegye a' venni-kivánó? mivé lesznek a' pálinkafőző üstök, a' szeszgyárak, mellyek már nagyszerűségben is mutatkoznak néhol, és mivé lesznek a' városi, falusi, mezei vendégfogadók, és kocsmák?—Az ellenvetés sokkal fontosabb, mintsem azt e' lapok terjedelméhez 's céljához képest, ezen a' helyen minden ágazataiban meglehetően oldani, jollehet az ellenvetés megfejtésére szükséges ellen- és védokok éppen nem hiányzanak. Annyit mindazonáltal itt is mondani kell, mikép más országokban is terem gabona, még pedig sokkal nagyobb bőséggben, mint nálunk, hol egy pár sovány év könnyen éhelhalásra juttathatja az országnak egy részét, és pedig annyira bőven terem, hogy nem csak az egyes gazdák, hanem az országos magtárak is telvék vele, p. o. Észak Amerikában, 's még is 10 millió ember tud élni kényelmesen és boldogul, a' nélkül, hogy eszébe-jutna gabonájából pálinkát főzetni. Hisz 300 év előtt sem termett kevesebb gabona Erdélyben mint most, 's akkor a' feleslegből nem főztek pálinkát? Hány gazda van az országban, ki ga-

bonáját nem főzeti ki? bizonyosan sokkal több, mint, ki ki-főzeti. És minden pálinkát nem-főző gazda eleven példa arra, hogy pálinkafőzés nélkül meg lehet élni, 's el lehet adni a' gabonát, De mivé lesznek a' gyárok, üstök és a' koresmák? Azzá a' mivé lettek Ámerikában, Írlandban és Swédország némelly helységeiben, t. i. bészártnak, és a' gyáros pénzt 's fáradságát, egy szükségesebb iparág meggyökereztetésére fordítandja, és a' pálinka helyett a' nemes szőlőplánta fog műveltetni, vagy ser főzetni, és a' pálinkaczégérek helyett egy más iparágat, vagy mesterséget jelelő czímerek foglalják el a' házak homlokfalait. És ha mindezek sokáig vagy örökre jámbor ohajtások maradnának, azt kérdem én bérekesztésül: „Lehet-é, szabad-é olly iparág virágzását csak kívánni is, melly egészségi tekintetben veszélyes, számtalan bűnök, 's nyomorok szerzőoka, a' hazai jólétnek élet-erén nem rágódik csak, de néhol azt ketté is rágta, és a' melly ezer okoknál fogva a' honi közboldogságnak leggonoszabb ellensége? Lehet-é kérdem, más szókkal a' pálinkát pártfogolni? A' bővebb felelettel, ha Isten velünk lesz, nem fogunk adósok maradni.

12) Fogházak, ápoló intézetek.

1841-ben úgy hozták körülményeim, hazánk több megyéinek székes helyein megfordultam, hol t. i. megegyesülések tartatnak, 's rendesen a' megyei börtönök is léteznek. Jelesen Bonczhidán, Dézsen, Somlyón, Zilahon, sőt Szamosujvárt is megfordulván, stáistikai 's lélektani adatok gyűjtésében fáradoztam börtöneink körül. Szemem előtt volt—egy 's más barátom 's hazámfia szivességéből— a' különféle bűnök hosszabb 's rövidebb névsora, 's nem mulattam el megkérdezni, hogy a' bűnösök—főleg a' terhesebb—büntetésre méltó tetteket mi-

nő lelki állapotban? ép ésszel, vagy a' szenvedélyek viharában, józanul-é vagy a' pálinka mámorában viszik véghez? N. N. barátom, ki hivatalánál fogva több évekig bajoskodott a' rabokkal, ezt mondá: „ezen megyében rendszerint 150—240-re megy a' rabok száma, de ha kezességre — perők lejárásaig — elbocsátott bűnösök is börtönben szenvednének, (igaz szó, mert börtöneink czélszerűtlen volta miatt, mielőtt megítéltetnék — és ez sokszor több évek után történik — már senyved a' bűnös, vajha! ne kellene mondani: „sokszor az ártatlan is“) két-annyira is reá-menne a' rabok száma. A' legtöbb bünt részegen, bor vagy pálinka miatt felhevült, mámoros állapotjokban követik el. Főbe-járó-bűn pedig alig van, mellynél a' szeszes ital kimaradna a' játékbúl“. Egy más megyében, de a' mellynek börtön-népessége negyedét, ötödét sem teszi az épen említettem megyebéli rabok számának, volt alkalmam épen a' börtön egyik papjával sokáig beszélgetni, 's a' jámbor pap beszéd-közben mintegy önkénytelenül ezen szovakra fokadott: „ne volna csak a' pálinka, bizony sokszor üres lenne a' megyei börtön, legalább mióta én itt vagyok, tudom, hogy többnyire részegen történt verekedés, vérengzés miatt kerülnek ide a' rabok“.

Egy más megyében többször kezembe akadtak a' szelid vallomások, (igy neveztetnek azon iratok, mellyekben a' letartóztatott rab némelly kérdésekre feleletet ad, mi előtt börtönbe vettetnék,) —és ritka vallatás és vallomás volt, jelesen a' főbejáró kereseteknél, hol a' tanúk vallomásaiból kimaradna a' részegség; sőt némi főbűnös sok kérdésre feleli, mikép: „elhatározó feleletet a' dolog ezen 's ezen ágára azért nem adhat, mert a' tett végrehajtása alkalmával részeg volt“.

Ki nem tudja az alsórépai (Kolozs megyé-

ben) lakadalmi történetet, mikor a' menyasszony lakoma közben, 's a' völegény halálos kés-szurásokat kaptak; bosszu emelte fel az öldöklő kést, de a' gyilkosok eszöket, 's a' lelkiisméretet előbb pálinkába fulasztották. Három év előtt, egy városunkban bizonyos szolgáló asszonyát megfojtotta, —tudva levő dolog, hogy a' gyilkos gyakran és sok pálinkát ivott. —Több évek előtt, egy más városban a' város utczáján egy nevezetes ember gyilkoltatott meg, a' tett-részesek egész estve irgalmatlanul pálinkázták magokat, oda kívánván korbácsolni eszöket, hogy az intő erkölcs 's kötelesség szavára dugja be füleit. És úgy is lett.

Egész bizonyossággal állíthatom, hogy a' közelebbi 2—3 év alatt figyelemmel kísérvén a' hazánkban köztudomásra jutott nevezetesebb főbenjáró vétkeket, mindegyiknél ott találtam, mint a' gonosznak főeszközét—a' pálinkát. De nektek is tudni kell ezt barátim! és bizody nem tehet valaki hazájának több szolgálatot, 's csekély személyünkkel több barátságot, mintha figyelmére méltatja, hogy lakkörében, minő szerepet játszik a' pálinka, 's adatait szives lesz velünk is közleni. Nem egészben szükség tudni, hol 's ki követett el gonoszt; hanem hogy minő kulföből származik a' gonosz szándék, minő indokok azok, mellyek a' végrehajtást eszközlik, 's minő eszközök vezetik a' bűnöst, mielőtt a' gonoszt véghez viszi. Én azt hiszem, hogy nálunk is, mint más országokban a' bűnt ritkán hideg vérrel, legtöbbször a' pálinka mámorában hajják végre.

És milly különös barátim! a' bűnök nem annyira azok által vitetnek véghez, kik megszokásból isznak, 's kikenél az iszákosság mintegy természetté válni látszik: hanem azok esnek leginkább a' legborzasztóbb kísértetekbe, kik csak néha-néha

csinálnak — mint mondják — magoknak egy-egy jónapot, egy héten vagy hónapban csak egyszer iszák le eszöket. A' mindennapi iszákosnál eltompul a' test és a' lélek 's talán alkalmatlan a' rosszra, sőt becsületes ember is válnék belőle, ha a' pálinkával a' becsület összeferne: de a' kik csak ritkábban 's mintegy szándékkal vetik magokat a' mértékletlenség fertőjébe, ritkán vagy soha sem térhetnek vissza abból, hogy erkölcsüket 's a' kötelességet el ne rútitották, meg ne fertőztették volna.

Igyunk még egy félfertályt, még egyet! még egyet! még egyet! míg a' felgyuladott és fellázadt vér elfojtván minden nemesebb emberiséget, előáll a' baromiség, a' féktelen indulat; az ész gyeplőjét szenvedély ragadja el, és az Isten képére teremtetett ember, baromnál alább-való lesz. Következik ekkor előbb kiméletlen szóváltás, hajbakapás, veszekedés, azután vérengzés, végre öldöklés; ekkor ébred fel a' szunyadó bosszú, melly most sem Isten, sem erkölcs, sem emberszavára nem hallgat, és származnak a' vétkek legiszonyubbjai, mellyek ártatlanokat áldoznak fel, — de a' cselekvőt is, 's vele ártatlan családját megsirathatatlan szerencsétlenségbe döntik, és sokszor, soha le nem törülhető gyalázattal fertőztetik. Imé barátim! egy újabb ok, hogy a' mértéktelen italt 's a' pálinkát átaljában kerülni kell.

Igy lesz egyik véték anyja a' másodiknak, ez a' harmadiknak 's így tovább; így idézi elő az itálvágy a' mértéktelen italt, ez a' gonosz kívánságokat és vétkeket. De vigyázzatok barátim! ha a' szenvedély egyszer feljül kapott, hanyat-homlok rohanunk a' bűnbe, a' léleknek nincs többé ereje ellenállani a' kísérteteknek, 's ki ma reggel még csak a' tűt lopta el, estve nagy tolvajjá válik, feltámadó lelkiismeretét pálinkába temeti el, és a' jó

tanácsadót megveri; ki ellene áll életét teszi kockára; az utast kirabolja, 's ha szükség kívánja meg is gyilkolja. Illy fokozatban hág főlebb főlebb a' bűn, 's így sülyeszti, mind mélyebbre martalékjat, mig el van veszve az megmenthetetlenül. Imé barátim! a' pálinkában nemcsak természeti, hanem erkölcsi méreg is lappang, és ez által származnak lopás, fosztogatás, utonállás, vérengzés, gyilkosság és parázñaság! Imé milly szomorú végre ju'hat, a' ki a' pálinkaitalról lemondani nem tud, 's nem akar.

Egy német író azt mondja: „ha nem volna pálinka, csak fél annyi dolga volna a' tisztviselőknék, 's így a' mostani tisztviselőknék épen felét nélkülözhetné az ország. Ezen mondás úgy illik hazánkra, mintha épen reá szabták volna.

Ejszakámérikában, Angolhonban, 's Németországnak sok tartományaiban a' börtönökről, rabokról, bűnhődők számáról, bűnök indokairól 's neimeiről, a' bűnre csábító kísértetekről 's a' t. lelkiismeretesen gyűjtögetett, összehasonlított, 's nem csalható eredményekre szállított számítások, 's számadások léteznek. (Vajha nálunk is minél többek gyűjtenék, 's aztán évenként adnák át azokat a' nyilvánosságnak!) Ezen számítások szerint:

a) A' durvább vétkek, millyenek a' főhenjáró bűnök, nagyobb részint pálinkával nagy rokonságban állanak. Gyilkos, gyujtogató, útonálló többnyire részeges.

b) Az öngyilkosok nagy része, mielőtt golyóbist bocsátott volna agyába, vagy kést szúrna szívébe 's a' t. előbb eszt mérgezi meg pálinkával.

c) Az öngyilkosok közé számíthatók, hik leitták magokat, 's azután részegen, — mert segítni nem tudának magukon—valami szerencsétlenség érte őket szárazon vagy vizen, vagy munkaközben, (az a' molnár is, ki N. faluban részegen a' kere-

kek közt lelte halálát, öngyilkos :) 's ama számítások szerint az ilyen szerencsétlenek közül felénél több, ki szerencsetlenségét a' mértéktelen italnak köszönheti.

d) Minthogy a' pálinka az állatiságot különösen ingerli, az erkölcsi tisztaság is szenved miatta. Nevezetes, hogy a' mint terjedett a' pálinkaital, szaporodtak a' törvénytelen ágyból való gyermekek, Poroszországban 15 millió népesség mellett 35—37 ezer törvénytelen gyermek születik. Hannoverában (körül-belől olyan népes, mint Erdély) 1820ban 3,412,—1835-ben már 5,396 törvénytelen ágyból való gyermek született. (Jó volna Erdélyben is megjegyezni: miféle életű anyáktól születik a' legtöbb törvénytelen gyermek?)

e) A' pálinka, átaljában a' részegeskedés miatt sokan elvesztvén egészségök 's vagyonuk mellett eszöket is, végre — hol léteznek — örültekházába kerülnek. Angol- és amerikai örültekházairól is vannak adataink, mellyek mutatják, hány ember került 's kerül oda olyan, ki pálinka által gyengíté el idegzetét, 's esett aztán az emberi nyomorok legborzasztóbbjának — az örültségnek állapotjába. Számosak azon esetek, és csak azért nem hozok fel itt is tiszta számokat, mert kit ennyi adat sem győzne meg, annak hiszem írni 's beszélni lehetne épen ítéletnapjáig.

13. Nemzeti jólét, közszegénység.

„Ha a' munkás részegsége adja magát elszegényedik, és a' ki csak keveset iszik is a' nélkül, hogy számot vetne magával, csökken napról napra jóléte 's gazdagsága.“

Illy értelmű szavakat olvastam egyik sz. írónál. A' mi szinte 2000 év előtt mondatott, bizony mintha épen napjainkra mondatott volna. Is-

merek részegeseket minden osztálybeliek közt, a parasztok, polgárok, mesteremberek, mesterlegények, napszámosok, és az előkelők közt alkalmas számmal — és többnyire mindnyájan szegények, eladósdotak, nyomorúttak — rongyosok, sundák 's a' t. Ha a' két magyar hazára 12 millió népességet teszünk, 's minden ezerre csak 2 részegest — a' két magyar hazára 24,000 részeges esik, kiknek nyomorútt sorából, a' részegeskedés okozta szegénységből, 's egyéb már említettem bűnökből családjuk is osztozván, 120,000-re hág igen könnyen azok száma, kik nyomorba süllyesztvék a' nagyobb mértékű részegeskedés miatt. Mekkora szám ez is! mekkora veszteség, annyi ezerek jólétének, erkölcsének elvesztése a' státusra nézve! — De ennél nagyobb kár az ollykor-részegeskedők vesztegetése 's kicsapongása által okozott hátramaradás, perlekedés, betegségek miatti költségek, mellyek czélszerűbben fordíthatottak volna; szóval nagyobb kárt okoz a' pálinka, mint országos ital.

„Hisz csak egy félfertályt iszom napjában — meg sem gajdulok tőle, nem is maradok hátra dologomban, mesterségemben“ azt mondja a' napszámos, a' mesterlegény, a' cseléd 's a' t. „Hisz egy pohárkával iszom csak ebéd 's vacsora előtt pro appetitu, ebéd és vacsora után pro concoctione, 's reggelenkint, hogy üres gyomorral ne menjek a' szabad levegőre, 's görcsöt 's kolikát ne kapjak“ így szólnak a' középrendűek közül ezerenkint, és a' kissé magasb pólczon állók közül igen sokan. És én azt mondom: „a' cseppekből tenger gyül — a' fertályokból 's poharokból egy pálinkafolyam lesz, mellybe a' nemzet, az ország gazdagságának nagy része beléhal, a' kiadott krajczárkák forintokká gyülnek, 's ha eljön a' kalmár, rozsolissal kereskedő, a' korcsmáros, a' bolondító ital miatt a' kenyér

árát, az adó bérét kell oda adni, 's otthon marad aztán a' szegény gyermekeknél az éhség; a' pénzt érő ruha elzalogoltatván, otthon maradnak a' rongyok és az adósság, 's mind ezek summája a' szegénység," 's lássátok mentől többeken történik ez, annál nagyobb a' szegénység a' városban, a' falukon és az országokban.

Vegyünk fel egy napszámost, ki két tenyerével keresi élelmét magának 's családjának. Hozzá szoktatta magát naponkint egy félfertály pálinkához 's innepnapokon két annyit is megiszik, hogy mint mondja, jó napot csináljon magának. Egy félfertály pálinka két váltó garas, a' mi 365 napra, vagy egy kerek évre, és még e' felett az iunepi dupla portio, tészen 43 forintot. Igen de még sokadalom, lakadalom, esketés, keresztelés, temetés, 's egyszerűen egy görbe nap is történik, mellyeket ismét pálinkákkal tesz emlékezetessé, 's ezek a' szegény napszamos évi költségét a' pálinkára—felrugtatják legalább 60 váltó forintra. No, de mennyi már a' kereset? 365-ből 65 nap legkevesebb innepnap, nem kap rajta semmit; 300 napból 50 nap nincs munkája, marad 250 nap, melly után 40 váltó krt. számítva egy napi dologtetel után, kap öszvesen 166 forintot egy egész évén át. Igen, de már ebből 60 forintot pálinkára ad, 's neki 106 frtból kell kiállani az innep- és dolog- nélkülnapok költségeit, a' ruházatot, az orvosságot, családja élelmét, házibútort, az adóilletőséget, 's száz meg száz apró kiadást, mellytől a' napszamos éppen úgy nem menekülhet, a' maga módja szerint, mint a' legnagyobb úr. Vajjon ha a' pálinkára adott 60 forint tisztán megmaradna az esztendő végével, vagy ha egyéb szükségeire felét elköltötte, nem marad-e meg 30 forintja, mi 10 év alatt 300-at kamatostól 400-at is könnyen tehet. A' csupa

pálinka-adónak megkimélésével a' szegény napszámos 20 év alatt, nemde szép summa pénzecket tehetne félre, mellyből leányát kiházásítsa, vagy magát öreg napjaira biztosítsa. — Epen ezen az úton kétségbe nem hozható számokkal lehetne bebizonyítani, hogy a' falusi paraszt, a' polgár, a' mesterlegény, a' katona, és sok középrendű a' pálinkára vesztegetett pénzével szép kis capitalist nevelhet magának csak 10—15 év alatt is. Ellenben a' szegényebb sorsuaknál, a' pálinkának bár mértékletes itala is a' szegénységet neveli, 's országosan terjeszti.

Országosan terjeszti azt mondom: 's ezen mondást ismét számokkal bizonyítom. Ha egy katona, mesterlegény, napszámos, paraszt, városi polgár sat. napjára egy garas áru pálinkát, rumot, rozsolist iszik meg, teszen egy esztendő alatt: 18 forintot 15 krt —; 10en költenek év alatt — garasával — 182 forintot 30 krt; 100an 1,825 forintot; 1000-en 18,250 rf.; 10,000en 182,500 rf.; 100,000en költenek 1,825,000 forintot. — Ha már felvesszük, hogy Erdélynek 2 millió népessége közül, kihagyva az asszonyok, gyermekek 's az előkelők bizonyos részit, 250,000en megisznak napjában egy garas-árú pálinkát, egy év alatt nem kevesebbet, mint 4,562,510 négy-millió öt-százhatvankét-ezer ötszáz rf. áru pálinkát isznak meg. És pedig mi azt hisszük, hogy kétannyinál is többet fogyasztanak el, mindennemű körülményeket, mellyek pálinkával együtt-járnak, szigoruan összeszámítva. Boldog Isten! milly roppant számok ezek! 's aztán ne legyen igaz, hogy a' pálinkaival a' szegénységet, 's azzal járó gonoszokat országosan is terjeszti.

Tegyetek csak barátim! minden részrehajlás nélkül számításokat, tegyen számítást a' pap, osko-

lamester, vármegye és város tisztje, hogy az ekkléziában, a' városban, megyében körülbelől mennyi pálinka fogy el évenként; (Kimondhatlanul lekötelnének ezen népkönyv olvasói a' Mentor szerkesztőségét, ha minél több illy adatokat szíveskednének beküldeni) milly befolyást gyakorol a' nép vagyonságára 's erkölcsére: 's bizony meglátandják, hogy a' hazai szegénység legnagyobb része a' pálinkás korszóban rejtezik. Rendkívüli szolgálatot tesz tehát minden buzgó emberbarát hazájának, ha ezen kártékony mérget, köreiben orvosi, egészségi, statusgazdasági és erkölcsi tekintetből megismertetvén, igyekszend a' néppel azt, mint ezer bajainak kútfejtét meggyűlöltetni; igyekszend a' szó ártatlan ereje által reá bírni, hogy mondjanak le a' pálinkáról 's lépjenek mértékletességi egyesületekbe. A' költségek megapadnak egyfelől, a' kényelmek megszorodnak másfelől; kevesebb rosszal fognak küszködni, több jónak áldásait élvezhetni; egy szóval: a' mint kevesedik a' pálinkaivók száma, apadni fog a' szegénység, 's apadnak a' vele együttjáró bűnök is, boldogsága 's jóléte észrevétlenül növekedést veszzen, 's ugyan lehet-e ennél öröm felségesebb, boldogítóbb minden honpolgárra nézve, ki hazája javát szíven viseli?

14. Mértékletességi egyesületek. Végző.

Minden fa a' melly jó gyümölcsöt nem terem, kivágatik és a' tűzre tétetik. Ismertek-e fát, melly veszélyesebb gyümölcsöket termelt volna, mint a' pálinka. Ha a' megfenésedett sebet gyógyítani, 's a' bajt az egész testre kiárasztani nem akarjuk, gyökerestől kivágatjuk. Ha ártalmas erejű vizek forrnak a' kútfejből bedugják azt, mielőtt vizeit szét hintette volna a' mezőken. Azok, kik a' mérsékleti egyesületek történetében jártassággal bírnak, 's a'

dolgok állása felől felvilágosodtak, egy értelemmel elismerik, hogy a' pálinkaital ártalmait csak a' teljes lemondás szüntetheti meg. Hogy a' pálinkaitalban is — mint egyebekben — mértéktartás kötelessége embernek, eleitől fogva prédikállották a' papok, meg-nem-szünőleg tanácsolták az orvosok, és a' szülék, — mind hiában! a' prédikációk 's a' jó tanácsok elhangzottak, 's aztán a' mértéktartás határozatlan értelmű parancs lévén, egyik egy, másik más mértéket kezdett tartani, 's a' sok mértéktartó közt igen sok lett mérték-nem-tartóva vagy épen részegessé. Nem a' mértékletesség, hanem az iszákosság pártja nőtt nagyobb meg nagyobb számra. — Ne csaljuk meg magunkat. Az emberi természetet úgy kell venni a' mint van. A' ki 2. 3 pohár pálinkát megivott, gépelyileg ráadja a' 4-ket — 's az 5-diket is. Mig csak szokásban lesz a' pálinkaital, meglesz a' részegség is, minden szomorú következtésével.

Az ember gyenge, a' pálinka csábító erejű, kivált az édesített 's fűszerekkel készített pálinka neműek sokkal kísértőbbek, semmint sok kicsiny lelki erővel bíró halandó ellenállhatna; azután a' bűnre esalogató alkalom soha meg nem szűnik; a' vendéglők, a' korcsmák, a' pálinka-sátrak, a' rozsoli-sos 's czukros boltok egy nap mint más nap, reggeltől estvig sőt késő éjszakáig, nyitvák. De mint már többször volt alkalmunk mondani, a' mérséklett pálinkaital is árt mind az egészségnek, mind a' jólétnek; hányan jutottak miatta koldusbotra! Nincs más mód! a' hatalmas és dühös ellenség, a' rohánzó árvíz, a' leszakadással fenyegető hegy elől futni kell, — a' pálinkaitalról merőben le kell mondani. Hisz könnyű is azt nélkülözni! Ezer meg ezer évekig nem ivott az ember pálinkát. Jelenleg ismét sok országokban, százezerek és milliók mondtak

le italáról, a' nélkül, hogy miatta világvégé lett volna, és ezerek vallják, hogy a' lemondás után egészségök virágzóbb, 's jólét, megelégedés, önyugalom, a' leggonoszabb ellenségtől szabadultak meg. Ezerek és milliók dolgoznak a' mezőken, az erdőkben, a' bányákban, és nem panaszoznak, hogy pálinka nélkül csökken az erő, fogy az egészség: de mondják azt, hogy testök vidámabb, lelkök nyugodtabb, 's a' pálinkától megmaradott garasokat forintokká 's tallérokka változva tartogatják a' szűkség idejére. Mondjunk le tehát barátim! és végkép mondjunk le a' pálinkáról; patikában és nem a' koreszmában van annak helye, ném egészségesnek kanem betegnek való ital az, 's ekkor is csak orvosi rendelet következtében. Akartok barátim! a' pálinkaveszélyen gyökeresen segíteni? Igen úgy-é. Rajta tehát, végkép és merőben lemondjunk italáról, — és mint a' becsületos írlandiak, mi is becsületos magyarok így szólunk — ámde szavunkat meg is tartsuk! — ,Becsületünkre fogadjuk, és fogadásunk bizonyosságául Istent hívjuk, hogy e' mai naptól fogva semmi névvel nevezendő pálinkát nem iszunk.'

Ki az e' cikk olvasói közül, ki készséget, szilárd akaratot, 's mind végig kitartó erőt nem érez mellében, ama fogadás megtartására? Rajta barátim! közhazánk legsürgetőbb baja az, a' min segíteni kell! az Isten szava, legalább egy félmillió ember társaink jóléte kiált, unszol, kér, parancsol, hogy nyujtsunk segítő jobbot annak, a' ki már elsülyedett a' veszély örvényébe, és azoknak, kik az örvény szélén állanak. Más egyesületeknél pénzvagyombeli áldozattal jár az egyesületbe léphetés — imé! itt más áldozat nem kívántatik, mint a' szen-

vedély meggyőzése, lemondás egy szokásról, mellynek veszélyei világszerte tudvak, elismervék. A' ki azt mondja: „én nem iszom többé pálinkát“—már az egyesületbe lépett, és a' ki ígérletét szentül megőrzendi, 's még a' felett másokat is megnyér az egyesületnek, az legelső bajnoka lesz az ügynek, mire kezetesapott. Sok egyesületek, haszonbeli célok végett alakulnak, 's a' főfeltétel az egyesületi pénz-alap virágoztatása, nevelése. Itt a' feltétel: a' teljes megtartoztatás a' pálinkától, és józan mérséklet minden más szeszes italokkal való élésben. A' ki annak lelkiismeretesen eleget-tett, egyszerre éri el az abból folyó erkölcsi és anyagi hasznot; 's minél többen leendenek vele egy értelemben a' teljes lemondás barátai, annál nagyobb-szerű javak háromolnak az egész társaságra.

Két része van pedig az egyesületi fogadásnak, mellyek — mint az egyesületi szabályok két sark-alapjai elől-állanak — magokra is elégségesek, de ha szükség kívánja szaporíthatók. Amerikában 's Europa minden országaiben, hol az egyesületek virágzásba jöttek, amaz alapszabályok teszik a' fogadást, mondhatnám, az egyesületi kötevével lényegét, a' hozzá-teendők a' dolog gyakorlati oldalát, kezelését, fentartását, virágoztatását tárgyazzák. És most, mikor Istenbe vetett bizodalommal és az ügy szentsegébeni erős hittel, talán nem alaptalanul — azon meggyőződést tápláljuk, hogy buzgó hazafiak — emberbarátok részvéte fogamatot ad 's életbe-lépteti az egyesületeket, most kezdetben, tökéletesen elégnék tartjuk im e' két szabályt:

1. En N. N. fogadom, hogy ezen órától kezdve, semmi névvel nevezendő pálinkát (u. m. gabona-, szilva-, krumpli-pálinkát, rozsolist, rumot, puncsot

's a' t.) nem iszom, sőt a' megengedett szeszes italokkal is t. i. a' borral és serrel, józanon és mértékletesen fogok elni.

2. Igérem, mikép másokat is, kikre a' szelid meggyőzés ereje által befolyást gyakorolhatok, igyekszendem rá birni, hogy a' pálinkáról végkép lemondjanak.“

Tudva van a' világ előtt, hogy a' mérsékleti egyesületeknek ezen két főszabálya középpontja, éltető lelke, 's vezére minden más szabályoknak, mellyek ezekből indulnak ki, 's ezekben végződnek. Minden egyesület tehát, melly Isten segedelmével hazánk városaiban 's faluiban keletkezni fog, ezen két szabályt tűzi ki az egyesület homlokára, csak is ennek irat alá, 's csak is ezek szentül megtartását sürgeti. Idő, hely, 's más viszonyok fogják meghatározni: minő segéd-szabályok hozassanak, de a' szabályokra nézve megtartandónak véljük, hogy kevés számuak és a' legczélszerűbbek legyenek. Kevés törvényt inkább megtartunk mint sokat.

Szükséges, hogy évenként egyszer-kétszer minden városi és falusi egyesület gyűléseket tartson. Az emberi természetén alapul az, hogy a' legszentebb ügy iránti részvét is ellankad, ha koronkint nem tápláljátok a' buzgóságot, fát, olajat, 's tápszereket hordván a' tűzhelyre. Itt a' táplalat gyűléstartások, czélszerű beszédek, felvilágosítások, buzdítások 's a' t. által történik.

Az egyesületi dolgok igazgatásában, a' közgyűlésekben 's a' t. rendnek, összefüggésnek kell lenni. Rend csak bizonyos személyek kormányá által eszközölhető. Szükségesnek véljük tehát, hogy

minden kisebb nagyobb egyesületnek meglegyen — a' mivel országok példájára — a' maga választmánya, melly egyik közgyűléstől a' másikig a' társaság ügyeit kormányozza, rendezze, új tagokat vegyen be, önkényes ingyen ajándékokat elfogadjon, azokra gondot viseljen, az egyesület körébe, vagy azon kívül eső de az egyesületet érdeklő történetekről, vállalatokról jegyzőkönyvet vigyen. A' választmány tagjai közül egy elnök, egy jegyző és há a' társaságnak ajándék útján pénzalapja lesz, — egy pénztárnok. — Jegyzésképen legyen mondva, a' pénzalap tudósítások, röpiratok kiadására, megtért nyomorult részegesek felsegíllésére fordíttatnék.

A' nagyobb és kisebb egyesületek közt, lelkiismeretes és folytonos összemunkálás azon hatalmas erő, melly az egyesületek terjedésére és erősülésére sokat, mondhatnám legtöbbit teend. Tebát az országban létező választmányok közt egyetértés 's közremunkálás legyen, a' mi csak úgy eszközölhető, ha az ország azon városában, hol a' nyilvánosság organumai — a' sajtók és a' hírlapok léteznek, a' nyaválasztmányok alakulnak, ezekhez a' kisebb egyesületek választmányai koronkint béküldik tudósításaikat, mellyek aztán ott összedetvén és rendszerezetvén, sajtó útján a' két magyar hazával közöltetnek, 's különösen minden egyesületnek annyi példányokban megküldetnek, mennyit megrendelni módja leend.

Az egyes választmányoknak 's az egyesületek minden tagjainak, mint az ügy megannyi bajnokainak következő teendői lennének. Tudni és figyelmezní kellene. 1.) Mekkora azon kerület, város, vagy falu népessége, mellyből az egyesület összealakult? 2.). Abból hány lélek irtalá az egyesületi szabályoknak. 3.). A' legutóbbi évben hány taggal

szaporodott a' társulat? 4). Van-é valaki, ki az ügy iránti buzgóságból, nemcsak a' pálinkaitalról lemondott, hanem még árultatásával is felhagyott volna? 5). Hány vendégfogadó-'s kocsmában árultatik a' pálinka, 's mennyit fogyasztanak a' kerületben évenként? 6). Hány részeges van olyan, ki majd mindennap, hány ki csak néha-néha részegszik le, 's hány javult meg az egyesületbe-lépés által? 7). Hány uraság, polgár, közember, zsidó főzeti 's főzi a' pálinkát? 8). Hányan vannak, kik kora halálukat a' pálinkaitalnak köszönhetik? 9). A' szegénység, nyomor és vétkezés minő viszonyban vannak a' pálinkával az egyesületkebelében. 10) A. megyei, udvari vagy városi tisztek, hány egyént ítéltek rögtön büntetésre, és hányat hosszabb büntetésre olyanokat, kiknél a' bűn közvetős, vagy közvetlen oka pálinka volt? — Ily nemű erdekes teendői lennének a' választmányoknak.

Egyesület alapításra, 's az ügy terjesztésére minden hon polgár 's ember barát, ki lelkében a' jó angyal intő szózatát megérté — hazája nevében már föl van szólítva. Bámuljátok a' tölgyet, melly a' fellegekben usztatja koronáját! évtizedek előtt egy makk volt, 's aztán egy vessző, mellyen a' gyermek lovagolhatott. Bámulod a' hatalmas folyamot, a' mint hátán usznak a' hajók, mind megannyi városok; kezdeténél egy kis forrásocska volt. Bámulod az ámérikai és írlandi egyesületek népességét, mellyek milliomokat számlálnak kebelökben? Egyetlen ember józan esze 's becsületes szive veté meg kezdetben alapjokat. És barátim! e' honban, mellynek dicső királyunk védszárnyai alatt, nincs más feladata, mint ön magát tökéletesíteni; — e' honban, mellynek szintügy megvannak buzgó lelkű fiai és hölgyei, ne volnának-é számosan, kik eszet szívvél párosítva a' szent ügy

bajnokaiképen lépjenek föl? Igen, igen, erős bitem van, olly erős, mint az ég kárpitja — hogy lesznek, kik hivatva érzendik magokat az egyesületek megalapítására.

Ti vagytok főleg fölhíva, nektek kell mint első vitézeknek az ügy sorompóiba lépni, orvosok, iskola-tanítók, megyei 's város tisztek, 's nektek hazánk minden vallásu 's ajku népeinek papjai! Nektek már keresztényi 's honpolgári magas kötelességtök, egy alkalmat sem mulatni el, melly a' honi nép rossz szokásait kiirtani, a' jót és a' hasznost meggyökereztetni, 's így jólétet 's áldást terjeszteni képes lenne. Imé! kimutatam nektek a' haza virágos élőfájának gyökerén rágódó mérges sebet, a' p á l i n k a v e s z é l y t. Előtetek az ellenség, — bizony félelmes ellenség: de kezeitekben van a' fegyver, az akarat, a' lemondás erős fegyvere; rajta! lelkes honpolgárok, 's nemes keblű hölgyek! egyesített erővel győzzétek le közös ellenünket — tiétek lesz az érdem, 's a' legszebb polgárkoszorú, a' haza iránti hűség nemes öntudatának mennyei jutalma; és hazánké lesz a' boldogság, a' jólét, melly nélkül ezerek szükölködnek; és az erős akarat folytonos munkás diadala erényeknek és tetteknek lesz édes anyja, mellyeknek fény-sugára 's áldásteli melege ismét édes hazánkra fog visszaragyogni.

A' népek és nemzetek Istene, ki Ámerikára, Ángolhonra 's Németországra, 's a' művelt Európának sok más országaira kegyelmes szemekkel tekintett, áldja meg a' két testvérhon felséges kormányát is, áldja meg a' két testvér hazát, 's áldja meg a' ti munkákat is!
